

BSOBAC 3-Bacheloroppgave med forskningsmetode

Koordinatorers muligheter for å hjelpe rus og psykiatri (ROP) brukere
i utviklingen av Individuell plan

-Et kvalitativt fokusgruppeintervju

Universitetet
i Stavanger

DET SAMFUNNSVITENSKAPELIGE FAKULTET

Bachelor i sosialt arbeid

Stavanger 12.05.21

Kandidatnummer: 3059

Til informanter og familie,
venner og veileder.
Takk for deltakelsen og engasjementet,
og spesielt takk for all støtten.

1. Innhold

2. Innledning	5
2.1 Bakgrunn for valg av tema og forforståelse	5
2.2 Presentasjon av problemstilling og formål med oppgaven.....	6
2.3 Begrepsavklaringer og avgrensninger	6
2.4 Struktur	8
3. Sosialfaglig relevans	9
3.1 Pandemi og Individuell plan.....	9
3.2 Tidligere forskning	9
3.2.1 Søk etter relevant forskning	9
3.2.2 Presentasjon av tidligere utført prosjekt	10
4. Faglig kunnskap	12
4.1 Maktforhold	12
4.2 Hjelpesforhold.....	14
4.3 Medvirkning	16
5. Metode	19
5.1 Valg av metode.....	19
5.2 Fremgangsmåte og presentasjon av informantene.....	20
5.3 Etikk.....	22
5.4 Analyse	23
5.5 Metodiske betraktninger	24
5.5.1 Påvirkninger og begrensninger	24
5.5.2 Validitet og reliabilitet	25
5.5.3 Andre relevante metoder.....	25
6. Presentasjon av funn og drøfting	27
6.1 Presentasjon av funn	27
6.1.1 Jobben til koordinator og generelt om IP.....	27

6.1.2 Medvirkning og utvikling av IP med ROP-brukere.....	27
6.1.3 Makt og systemene rundt koordinator	28
6.1.4 Maktforholdet mellom koordinator og bruker	29
6.1.5 Relasjonen.....	29
6.1.6 Å hjelpe bruker	30
6.1.7 Forbedringer ved IP	30
6.2 Drøfting	31
6.2.1 Koordinatorers direkte muligheter for hjelp	31
6.2.2 ROP-brukerens posisjon i forhold til IP.....	35
6.2.3 Systemene rundt koordinator og ROP-bruker.....	38
7. Avslutning	41
7.1 Oppsummering og konklusjon.....	41
7.2 Hva nå?	41
Litteraturliste	43
Vedlegg	
Vedlegg 1. Intervjuguide	
Vedlegg 2. Godkjennelse fra NSD	
Vedlegg 3. Samtykkeerklæring	
Vedlegg 4. Informasjonsskriv.....	

Antall ord i oppgaven: 12 987

2. Innledning

«Ingen forståelse, verken av psykiske lidelser eller av ruslidelse, er endelig. Derfor må alltid spørsmål om hva brukeren sier at hun eller han har behov for eller trenger hjelp til, ha prioritetsnummer én.» (Evjen et al., 2018, s. 24)

2.1 Bakgrunn for valg av tema og forforståelse

Andre året av sosionomstudiet hadde vi som studenter praksis på ulike praksisplasser. Jeg fikk tildelt praksisplass ved et bofellesskap for brukere med alvorlige Rus og psykiatri (ROP) lidelser. Da jeg startet på praksisplassen, var jeg usikker på hva ROP var. ROP-lidelser betyr at en person har minst to tilstedeværende og selvstendige rus og psykiatri lidelser. Andre begrep som også brukes om pasienter/brukere med to lidelser eller diagnoser samtidig er komorbiditet, samsykelighet eller dobbeltdiagnose (Evjen et al., 2018, s. 24-25). ROP-brukere har ofte behov for flere ulike typer behandlinger samtidig. Det kan bli ansett som vanskelig på grunn av manglende samarbeid mellom ulike instanser og samarbeid med brukeren selv (Mørland & Waal, 2016, s. 304).

Brukere med ROP-lidelser har som oftest rett til tilbud om utarbeidelse av en Individuell plan (IP). Vilkårene for dette er at de har behov for «... langvarige og koordinerte helse-og omsorgstjenester ...» (Kjellevold, 2020, s. 14). Denne retten er forankret i Pasient- og brukerrettighetsloven § 2-5 (Pbrl, 1999). Den Individuelle planen skal være en plan som er utviklet med brukeren selv, og den skal være både et verktøy og en planleggingsprosess. Forutsetningen for utviklingen av Individuell plan er at brukeren selv skal bidra i utformingen av planen. Tilrettelegging for brukermedvirkning er dermed essensielt (Evjen et al., 2018, s. 188-189).

Det har imidlertid blitt oppdaget at brukere med ruslidelser sjeldnere benytter seg av Individuell plan enn andre som har krav på Individuell plan (Evjen et al., 2018, s. 188-189). Gjennom praksisperioden i et ROP-bofellesskap erfarte jeg at de Individuelle planene til beboerne ofte var ufullstendige, og at beboerne uttrykte at det ikke var deres ønsker som var skrevet ned. Den Individuelle planen skal ideelt sett utarbeides i et samarbeid mellom bruker og koordinator, da brukere med behov for Individuell plan også har krav på tilbud om koordinator (Evjen et al., 2018, s. 189-190).

Det er erfaringene fra bofellesskapet jeg har hatt praksis, samt bofellesskapene jeg har jobbet i, som danner bakgrunnen for valg av problemstilling i oppgaven.

2.2 Presentasjon av problemstilling og formål med oppgaven

Basert på valg av tema er problemstillingen som følgende:

Hvilke muligheter har koordinatorene for å hjelpe ROP-brukere i utviklingen av Individuell plan?

Formålet med oppgaven er å få kunnskap rundt koordinatorene og ROP-brukere i sammenheng med Individuell plan. Oppgaven spør om koordinatorenes perspektiv. Problemstillingen åpner implisitt opp for temaet brukermedvirkning og stiller et spørsmål om ROP-brukere har reell mulighet til å medvirke i beslutningene som blir tatt. Grad av samarbeid, samt drøfting av hjelperrolle er også relevant i sammenheng med problemstillingen. Et annet relevant tema problemstillingen åpner opp for er maktmulighetene til de ulike partene, og hvordan relasjonen mellom koordinator og bruker påvirker utviklingen av Individuell plan. Partene består av koordinator, ROP-bruker og systemene rundt koordinator og ROP-bruker.

2.3 Begrepsavklaringer og avgrensninger

Begrepsavklaringer skal gi leseren en forståelse av hva begrepet innebærer, samt i hvilke sammenhenger det kan benyttes. Etter å ha lest begrepsavklaringen skal leseren ha nok kunnskap til å benytte begrepet selv (Dalland, 2020, s. 31-32).

Rus og psykiatri (ROP)

ROP som dobbeltdiagnose har ikke en klar årsak, fastsatt behandling eller alvorlighetsgrad. ROP-brukere har en økt selvmordsrisiko i forhold til den generelle befolkningen. Dette fører til at det er spesielt viktig å se hele brukeren og høre hva brukeren har å fortelle (Mørland & Waal, 2016, s. 310-311). En av de mest sentrale behandlingsmetodene for ROP er Recovery. Recovery legger vekt på helhetlig tenking, individuelle målsetninger, håp og ansvarliggjøring (Evjen et al., 2018, s. 41-45).

Koordinator

Koordinator skal sikre fremdrift, utvikle Individuell plan og sikre samordning og oppfølging av brukere og tjenester. Brukere som har rett til koordinatortilbud, tilbys dette uavhengig av om brukeren skal benytte IP eller ikke. Ved behov for kommunale tjenester skal kommunen oppnevne koordinator, mens ved behov for tjenester fra spesialisthelsetjenesten skal spesialisthelsetjenesten oppnevne koordinator (Evjen et al., 2018, s. 189-190). Rollene og oppgavene til koordinatorene i kommunen og spesialisthelsetjenesten er de samme (Kjellevold, 2020, s. 73-76).

Individuell plan

Individuell plan har krav til innhold, men ikke krav til utforming (Breimo et al., 2019, s. 135). Utvikling av IP er frivillig for bruker, og brukermedvirkning er essensielt i utformingen av planen (Breimo et al., 2019, s. 48). IP skal være både organisasjonsnøytral og uavhengig (Breimo et al., 2019, s. 178). Den Individuelle planen skal inneholde blant annet oversikt over aktuelle tiltak, hvem som deltar i planen, samtykke, eventuelle samarbeid, ansvarsfordeling, mål, ressurser, hvem som er koordinator og mottakerens behov (Breimo et al., 2019, s. 51-53). Planen gir derimot ikke rett til tjenestene planen inneholder (Kjellevold, 2020, s. 39).

Brukermedvirkning

Brukermedvirkning blir ofte brukt som et honnørord, altså et positivt men ofte tomt ord (Breimo et al., 2019, s. 33). Brukere med rett til tilbud om IP, kan velge frivillig om de ønsker å utvikle IP eller ikke. Dersom de velger å utvikle en IP, har de rett til å medvirke i utarbeidelsen av planen. Dette vil si at bruker ikke har bestemmelsesrett over planen sin (Kjellevold, 2020, s. 56-58). Samtykkekompetanse fra brukeren må foreligge. Uten samtykkekompetanse har de nærmeste pårørende rett til å medvirke (Kjellevold, 2020, s. 56-57).

Avgrensinger i oppgaven

Problemstillingen inneholder begrepet “hjelp”. Begrepet tolkes i lys av teori og data fra fokusgruppeintervjuet, da jeg ikke hadde anledning til å intervju ROP-brukere. Dette grunnet etiske hensyn som blir forklart i kapittel 5.3. Jeg redegjør ikke for ulike kunnskapssyn og vitenskapssyn da jeg ikke anser dette som relevant for problemstillingen. I oppgaven skal jeg skrive om ROP-brukere, ikke andre bruker/pasientgrupper. Der jeg benytter begrepet «bruker», viser jeg dermed til ROP-brukere.

2.4 Struktur

Oppgaven er strukturert ut fra IMRaD. Det vil si at oppgaven inneholder introduksjon, metode, resultater og diskusjon for å gjøre oppgaven oversiktlig å lese (Dalland, 2020, s. 157).

Sosialfaglig relevans blir presentert i kapittel 3. Kapitlet presenterer også tidligere forskning. Oppgaven tar for seg relevant faglig kunnskap i kapittel 4. Kapitlet vektlegger å gå i dybden, fremfor bredden på tilgjengelig kunnskap. Metode blir så forklart nøye i kapittel 5. I kapittel 6 blir funnene presentert, analysert og drøftet. Til slutt blir det presentert en kort oppsummering og konklusjon, samt et kort kapittel om veien videre. Aktuelle vedlegg er lagt ved til slutt.

3. Sosialfaglig relevans

Dette kapittelet argumenterer for hvorfor denne bacheloroppgaven er sosialfaglig relevant. Kapittelet starter med å sette søkelyset på IP. Gjennomgangen av tilgjengelig kunnskap om IP, koordinatorene og ROP-brukere blir så gjennomgått grundig.

3.1 Pandemi og Individuell plan

I januar 2020 ble et virus som heter SARS-Cov-2, også kalt Korona, identifisert. Korona utviklet seg i løpet av 2020 til en pandemi, noe som førte med seg ulike lovendringer (Folkehelseinstituttet, 2020). En av lovendringene var en midlertidig forskrift som trådte i kraft 28.03.20. Forskriften het *Midlertidig forskrift om endringer i helselovgivningen for å avhjelpe konsekvenser under utbruddet av Covid-19*, og var gyldig i 2 mnd. (Midl. forskrift om endr. i helselovgivningen for å avhjelpe konsekvenser under utbruddet av Covid-19, 2020). Forskriften konstaterte at brukere som normalt hadde hatt rett til IP jamfør Pbrl. §2-5 (Pbrl, 1999), nå ikke hadde den retten lengre (Midl. forskrift om endr. i helselovgivningen for å avhjelpe konsekvenser under utbruddet av Covid-19, 2020). Dette vil i praksis si at ROP-brukere ikke hadde rett til Individuell plan, men planen kunne utarbeides dersom det var ledig tid og Korona-restriksjonene ble fulgt (Folkehelseinstituttet, 2020). Oppgaven sentrerer seg ikke rundt Korona og IP, men endringen av brukernes rettigheter til IP aktualiserte IP som rettighet.

3.2 Tidligere forskning

Å undersøke tidligere forskning og faglig kunnskap er relevant i alle oppgaver for å få et kunnskapsgrunnlag om temaene man skal skrive om og forske på (Dalland, 2020, s. 184).

3.2.1 Søk etter relevant forskning

For å identifisere tidligere forskning om IP, ROP-brukere og koordinatorens rolle, har jeg søkt i både Idunn og Oria for å finne relevant forskning og teorier om nevnte temaer. Jeg satte begrensinger på søket til år 2015-2021, og språkgrensning til norsk (bokmål og nynorsk), engelsk, dansk og svensk. Avgrensningen i årstall var for å ikke finne utdatert forskning. Jeg har brukt ulike kombinasjoner av søkeord og det resulterte i til sammen 121 resultater. Jeg har

gjennomgått hvert eneste resultat, og kan konkludere med at det er svært begrenset forskning og teorier om kombinasjonen av ROP-brukere, Individuell plan og koordinatorene. Det er derimot forskning om hvert individuelle tema.

Prosjektet *Individuell plan: samspill og unoter* (Breimo et al., 2019) er svært relevant, da det danner en bakgrunn for og aktualiserer utviklingen av IP i sammenheng med ROP-brukere. Prosjektet ble utført med en variasjon av ulike brukergrupper som alle hadde behov for og fått tilbud om IP (Breimo et al., 2019, s.61-65). I følge forfatterne er det et faglig kunnskapsvakuum rundt kombinasjonen av koordinatorene, IP og ROP-brukere (Breimo et al., 2019, s. 70-83), som gjør både denne bacheloroppgaven og prosjektet *Individuell plan: samspill og unoter* sosialfaglige relevante da de begge fyller tomrommet på hvert sitt felt.

3.2.2 Presentasjon av tidligere utført prosjekt

IP ble lovpålagt i 2001, og i 2002 ble det gjennomført et prosjekt der kommunenes innsats med IP ble gjennomgått. Siden den gang har mye endret seg, og et nytt prosjekt ble gjennomført i 2015. Prosjektet ble i 2019 presentert i boken *Individuell plan: samspill og unoter*, og handlet om hvordan erfaringer og praktiske vanskeligheter brukere og tjenesteytere opplevde med IP (Breimo et al., 2019, s.61-65).

Resultatene av prosjektet viste at koordinatoren var det viktigste i utviklingen av IP, og at koordinatoren ofte var viktigere enn selve IP. Tilgjengeligheten til koordinator ble gjennomgående beskrevet som svært viktig. Dette både generelt i samarbeid med koordinator, og i utvikling av IP (Breimo et al., 2019, s. 96-100).

IP ble beskrevet som en «...godt bevart hemmelighet...» av flere av intervjusubjektene, noe som kan vise til en mangel på tilbud om IP. Derimot var ikke alle av intervjusubjektene enige i dette, og flere mente at de hadde fått et godt tilbud om utvikling og oppfølging av IP (Breimo et al., 2019, s. 73-74).

Et essensielt hovedpunkt i prosjektet var relasjonen mellom brukeren og koordinatoren. Fra koordinatorens side innebar dette tilgjengelighet, veiledning, avlastning for ubehag, oppfølging og å hjelpe brukeren finne klare mål og delmål. En lett tilgjengelig koordinator bygget en bro mellom det brukerne opplevde som «oss brukere» og «dere i systemet». Tilgjengelighet ble brukt som begrep rundt relasjonen mellom bruker og koordinator, da tilgjengeligheten var både fysisk og psykisk. Med psykisk tilgjengelighet menes hvordan

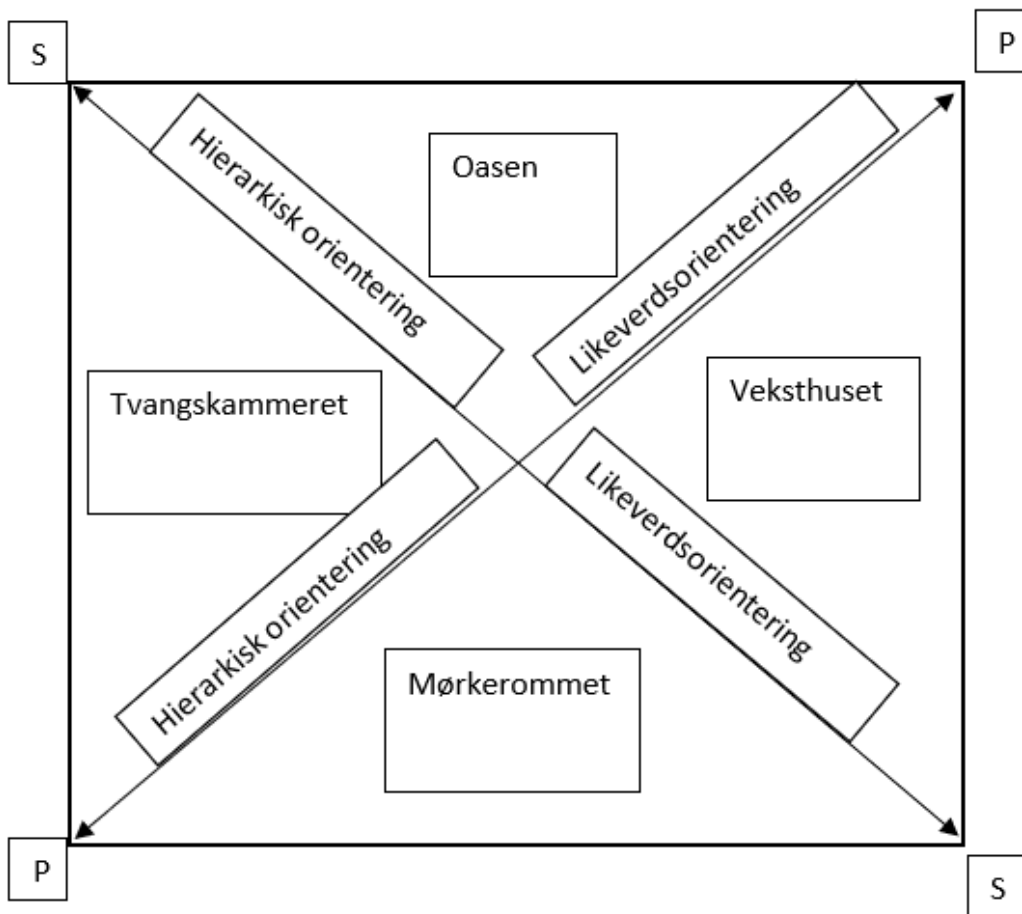
koordinator var åpen og ønsket å bygge relasjon (Breimo et al., 2019, s. 81-83). Det siste hovedpunktet var samarbeid. Samarbeidet innebar å lytte til brukeren og høre på brukerens ønsker, samt å respektere disse. Resultatene fra prosjektet viste at brukerens ønsker til IP var i stor grad respektert (Breimo et al., 2019, s. 77-79).

4. Faglig kunnskap

For å belyse problemstillingen har jeg valgt å ta utgangspunkt i Skau sine to modeller om makt, samt Arnstein sin modell om deltakelse og medvirkning. Jeg har for det første valgt å ta utgangspunkt i ulike typer makt- og hjelpeforhold, da relasjonen mellom koordinator og ROP-bruker blir påvirket av forskjellen i makt. Dette blir forklart ved hjelp av to modeller i kapittel 4.1 og 4.2. Arnstein sin modell setter søkelyset på graden av medvirkning ROP-bruker kan oppnå. Dette er viktig å redegjøre for, da bruker har rett til å medvirke i utviklingen av IP (Kjellebold, 2020, s. 56-58). Brukermedvirkning og makt over eget liv er, ifølge Norvoll (2009, s. 113-114), en viktig del av å styrke brukeres medborgerskap og mestringsfølelse. Styrking av medborgerskap og mestringsfølelse er en del av å handle Recovery-orientert, som er viktig i moderne behandling av ROP-brukere (Evjen et al., 2018, s. 41-45).

4.1 Maktforhold

Ifølge Skau (2016, s. 34) er makt er et verdinøytralt begrep som handler om selve muligheten til å gjennomføre viljen sin. Det har blitt argumentert for at makten mellom hjelper og bruker oftest er usynlig, da hjelper som oftest ikke har mulighet for å utøve direkte fysisk makt over brukeren. Unntaket er ved bruk av tvang (Skau, 2016, s. 31). Hjelperens makt hviler derimot på ulike fundamenter som jus, ideologi, kultur og økonomi (Skau, 2016, s. 61-62). For hjelperen er også kunnskap en form for makt, og hjelper kan utnytte brukerens mangel på kunnskap til sin fordel (Skau, 2016, s. 67-68). Det er en grunnleggende mangel på likeverd mellom hjelperen og brukeren, der hjelperen har makten i forholdet, mener Skau videre (2016, s. 61). Motsatsen til makt er avmakt. Dersom bruker føler avmakt, vil det si at brukeren føler seg maktesløs og at hjelper har makt over brukeren (Skau, 2016, s. 32). Modellen «Person og system» har som intensjon å illustrere maktforholdet mellom bruker og hjelper (2016, s. 83).

Denne modellen er basert på Skau (2016) sin modell Person og system (s. 83).

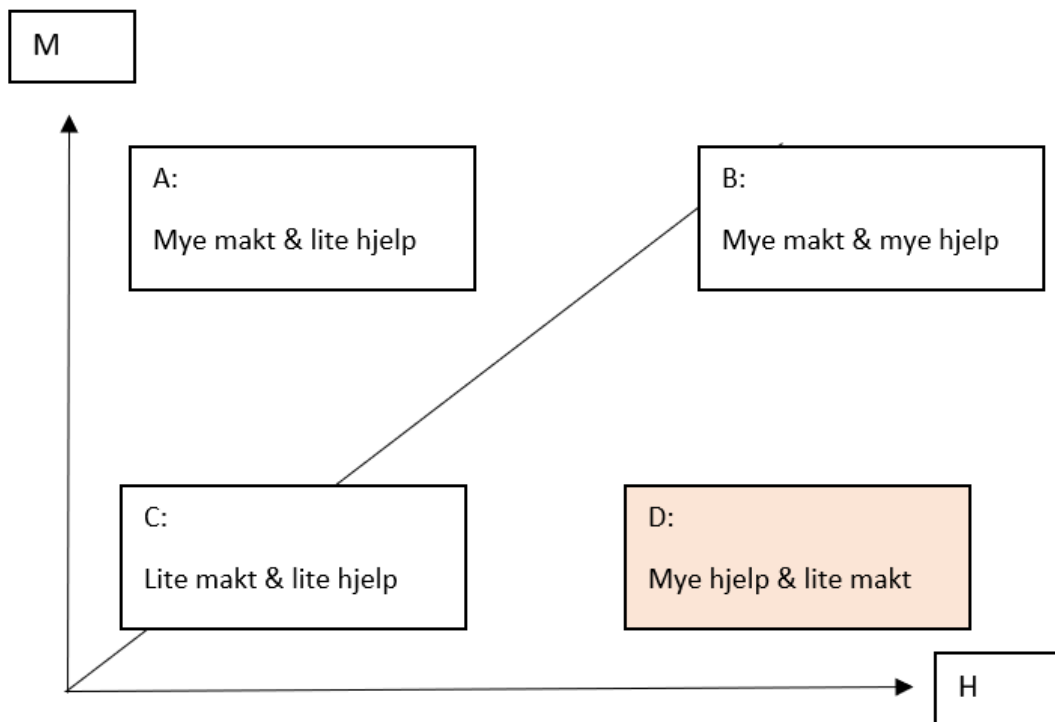
Den ene aksene viser personnivå, mens den andre aksene viser systemnivå. Aksene skiller mellom likeverdsorientering på høyre side av modellen og hierarkisk orientering på venstre. Modellen blir dermed delt inn i et koordinatsystem med fire vinduer som viser fire ulike relasjoner mellom hjelper og bruker, samt hvordan hjelper utøver makten sin i forhold til bruker og system. Relasjonen vil si forholdet mellom bruker og hjelper. Det første vinduet heter «oasen», der hjelper er en reddende engel, altså likeverdsorientert og åpen for relasjonsbygging. Det mangler samsvar mellom person og systemnivå. Systemnivået er inhumant og dermed vanskelig for brukeren å navigere seg i. Det andre vinduet heter «veksthuset». «Veksthuset» er idealet for velferdsstaten, hvor person og systemnivå samsvarer, og begge fokuserer på likeverd. Relasjonen mellom bruker og hjelper er preget av respekt og gjensidig tillit mellom partene. Det tredje vinduet heter «tvangskammeret», der det er et undertrykkende samsvar mellom person og systemnivå. Her vil makt og kontroll

dominere, og relasjonen vil være undertrykkende for brukeren. Det siste vinduet heter «mørkerommet». Der prioriterer systemnivået likeverd, men hjelper på personnivå utnytter makten sin til å undertrykke brukeren. Denne undertrykkelsen trenger ikke å være bevisst (Skau, 2016, s. 81-86).

Modellen er aktuell for oppgaven, da den viser hvordan relasjonen blir påvirket av person og systemnivå, samt hvordan person og systemnivå er satt opp og prioriterer ulike verdier. Denne modellen viser spenningsfeltet hjelper er en del av, med hjelpefunksjon på den ene siden og med en makt og kontrollfunksjon på den andre. Modellen viser i tillegg implisitt konsekvensene og mulighetene til hjelper. For eksempel i «oasen» vil hjelper at bruker skal medvirke og være likeverdig i relasjonen, mens systemet vektlegger resultater. Dette i motsetning til relasjonsbygging mellom hjelper og bruker (Skau, 2016, s. 81-86). Det er viktig å huske på at ulike aspekter som for eksempel maktaspektet eller hjelpeaspektet, kan dominere i ulike situasjoner, og at hjelper kan bytte aspekt over tid eller fra møte til møte. Dermed fremstår modellen som dynamisk (Skau, 2016, s. 105).

4.2 Hjelpeforhold

Skau påstår at ingen kan definere følelser på vegne av andre. Dette da den andre kan som konsekvens føle avmakt, ettersom personen ikke kan sette ord på og definere egne følelser. Unntaket fra dette er at man derimot kan definere krenkende eller forkastelige handlinger som krenkelser, da de kan være umoralske (Skau, 2016, s. 111). At man ikke kan definere andres følelser, stammer fra at bruker og hjelper har to ulike subjektive forståelser av handlingssammenhenger og av maktbalansen. Dette vil si at de opplever situasjonen annerledes, til tross for at de er i samme situasjon (Skau, 2016, s. 76). Modellen «Makt og hjelp» til Skau illustrerer dette (2016, s. 79).

Denne modellen er basert på Skau (2016) sin modell Makt og hjelp (s. 79).

Modellen er aktuell da hjelpere ofte kan ha et «hjelpesyndrom», der hjelperen utøver for mye makt over bruker i sin iver etter å hjelpe brukeren (Skau, 2016, s. 72). Modellen består av et koordinatsystem, hvor den horisontale aksene viser hjelp, og den vertikale aksene viser makt. Det er fire forhold mellom hjelper og bruker som viser både maktaspektet og hjelpeaspektet. Den første hovedkategorien er A, der hjelper har mye makt og bruker opplever at han/hun får lite hjelp. Kategori B handler om at hjelper har mye makt, og bruker får mye hjelp. Et eksempel på dette er tvangstiltak. I kategori C har hjelper lite makt, og bruker opplever også å få lite hjelp. Den siste kategorien er D. Der får bruker mye hjelp, og hjelper utøver lite makt. Den siste kategorien er spesielt aktuell for den ideelle utviklingen av IP (Skau, 2016, s. 79-81). Denne kategorien kan føre til «...styrket selvfølelse og økt kompetanse i forhold til å mestre eget liv og egne livsutfordringer.» ifølge Skau (2016, s. 81). Til tross for dette er maktaspektet alltid tilstede i forholdet mellom hjelper og bruker (Skau, 2016, s. 23-24). Denne modellen er spesielt viktig, da den er en konsekvens av modellen «Person og system», som ble redegjort i kapittelet over. En hjelper som kun ser at brukeren trekker seg tilbake og holder igjen informasjon, vil være tilbøyelige for å oppfatte brukeren som lite

samarbeidsvillig til tross for at brukeren gjør dette på grunn av en avmaktsfølelse (Skau, 2016, s. 66).

En hjelper som ønsker å utnytte brukerens ressurser for å best kunne hjelpe brukeren må, basert på Skau sin modell «Makt og hjelp», være bevisst på makt og hjelperelasjonen overfor pårørende. Dette på grunn av at pårørende kan være både en ressurs, men også et hinder som kan negativt påvirke arbeidet og relasjonen mellom hjelper og bruker (Evjen et al., 2018, s. 206-209).

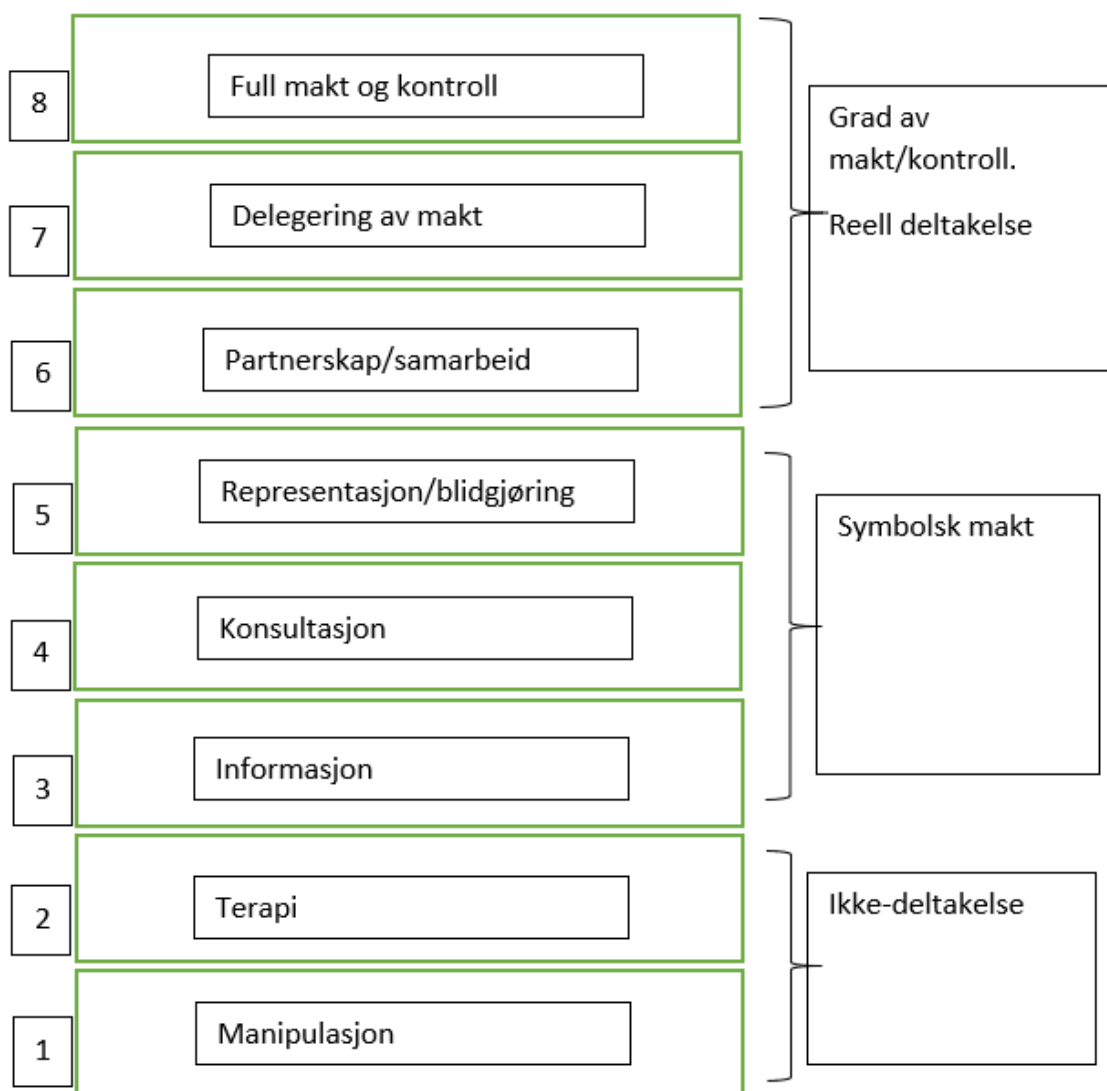
Supplerende til nevnte modeller, mener Skau at det er mange måter en hjelper ubevisst kan utøve makt ovenfor bruker. Dette kan skje gjennom fagspråk, definering av normalitet og å vise til bruker som et objekt (Skau, 2016, s. 46-58). Skau mener at hjelper må se på bruker som subjekt, og fokusere på å bygge en relasjon til bruker (Skau, 2016, s. 41-44).

Paulo Freire mener at brukere er de undertrykte i relasjonen mellom hjelper og bruker, og at nøkkelen til et mer likeverdig forhold mellom hjelperen og brukeren, er dialog. Gjennom dialogisk handlingsteori kan samarbeid mellom hjelper og bruker forandre tilværelsen og utjevne maktforholdet. Samarbeidet må være handling som er basert på dialog (Freire, 2018, s. 157-161). Å innta en ekspertrolle kan ifølge både Freire (2018, s. 50) og Skau (2016, s. 16) hindre dialog og føre til at brukeren føler avmakt. En ekspertorientert tilnærming vil si at koordinator ser ned på brukeren, samt går ut ifra at koordinator selv sitter med all kunnskapen og kompetansen (Evjen et al., 2018, s. 189).

4.3 Medvirkning

Arnstein publiserte i 1969 modellen «A ladder of citizen participation». I 2019 publiserte Arnstein en artikkel der hun igjen redegjorde for modellen. Hun forklarte videre at den var originalt utviklet for å se nivået av borgerdeltakelse og konsekvensen av det nivået. Modellen har ikke blitt videreutviklet siden 1969, da modellen fortsatt er, ifølge Arnstein, dagsaktuell (Arnstein, 2019, s. 24-27).

Til tross for at modellen ikke var utviklet med tanke på brukermedvirkning og ROP, så er fortsatt modellen relevant i sammenheng med problemstillingen. Modellen er relevant, da den viser de ulike nivåene av medvirkning og deltakelse som borgerne kan delta i. Modellen viser også til en grad relasjonen mellom borger og makthaver (Arnstein, 2019, s. 24-25).

Denne modellen er basert på Arnstein sin modell «A ladder of citizen participation».

Stigetrinnene og de overordnede trinnene på siden av modellen har blitt oversatt fra engelsk, til norsk, og har vært subjekt for min tolkning av begrepene.

Modellen introduserer tre overordnede forhold mellom bruker og hjelper. Den første er «ikke-deltakelse». Bruker er der ikke deltakende, og hjelper er styrende enhet i forholdet. Hjelper handler innenfor stigetrinn 1 og 2. Dette vil si at hjelper opptrer som terapeut eller manipulerer bruker til å tro at bruker deltar. Hjelper ønsker her å belære eller å kurere bruker. Neste trinn er «symbolsk makt». Bruker har her makt til å fritt si sin mening. Derimot mangler bruker makt til å faktisk få ønskene sine gjennom, da makten til bruker er for det meste symbolsk. Hjelper informerer, konsulterer og godsnakker brukeren. Siste trinn heter

«grad av makt/kontroll», og der har brukeren reell makt. I trinn seks kan bruker og hjelper inngå et partnerskap, mens i trinn syv og åtte får brukeren delegert makt og tar kontroll selv. Partnerskapet, altså samarbeidet, innebærer å inngå kompromisser og å forhandle seg frem til en felles løsning. Det essensielle i samarbeidet er, ifølge Arnstein, respekt og deling; deling av tanker, syn og beslutningsmakt (2019, s. 25-26). Det er viktig å nevne her at modellen i praksis vil bli begrenset av rettslige lover og regler, som igjen begrenser brukerens makt i forhold til for eksempel IP.

5. Metode

Dalland beskriver metode som «...å følge en viss vei mot et mål.» (Dalland, 2020, s. 56). Metode skal være et redskap som skal orientere oss om anerkjente standarder til forskning (Dalland, 2020, s. 56-58). Når vi skal velge metode, må vi se på hvilken metode som egner seg best til å belyse problemstillingen vi har valgt på best mulig måte. Som hjelpemiddel benytter jeg en kritisk tankegang ved valg av metode. Kritisk tenkning handler om at man som forsker skal tenke kritisk over tilgjengelige, og spesielt utilgjengelige fakta og data under hele forskningsprosessen (Meltzoff & Cooper, 2018, s. 18).

5.1 Valg av metode

Kvantitative metoder er forskningsmetoder som handler om målbare data, med fokus på bredde, systematikk og det gjennomsnittlige. Kvalitative metoder handler på den andre siden om å gå i dybden og å få frem det særegne. Mens kvantitative metoder i utgangspunktet er designet for å forklare, søker kvalitative metoder å forstå (Dalland, 2020, s. 53-56).

I denne oppgaven valgte jeg å benytte meg av fokusgruppeintervju. Fokusgruppeintervju er en kvalitativ metode, som gjør oppgaven til en undersøkende oppgave da jeg samlet inn data for å svare på problemstillingen (Dalland, 2020, s. 187).

Valget av datainnsamlingsmetode startet ved å se på kvalitativ metode generelt.

Datainnsamling ved kvalitativ metode foregår gjennom for eksempel intervju eller observasjon, og er opptatt av å ha et dybdeperspektiv (Dalland, 2020, s. 55). Det kvalitative forskningsintervjuet skal gjennom spørsmål og svar gi data om intervjusubjektets livsverden (Kvale & Brinkmann, 2019, s. 20). Intervju ble dermed naturlig da jeg skulle undersøke koordinatorene sine muligheter for å hjelpe ROP-brukere i utviklingen av IP. Intervjuet var utforskende da jeg skulle utforske meninger og holdninger (Kvale & Brinkmann, 2019, s. 119). Da det var lite forskning IP, ROP-brukere og rollen til koordinatører, bestemte jeg meg for å gjennomføre et eksplorativt intervju. Eksplorative intervju er ofte semistrukturerte og dermed delvis åpne av natur. Denne intervjuformen er også et godt hjelpemiddel for å oppdage informasjon intervjuer i utgangspunktet ikke tenkte å spørre intervjusubjektene om (Kvale & Brinkmann, 2019, s. 143, 357).

Det finnes ulike former for intervju, men et hovedskille går mellom om man skal intervju en person om gangen, eller flere (Dalland, 2020, s. 176-180). Da jeg har valgt et undersøkende

og eksplorativt intervju, valgte jeg videre å intervju flere personer om gangen. Det var da to metoder som var spesielt relevante; gruppeintervju og fokusgruppeintervju. Gruppeintervjuer ofte er breddesentrert, mens fokusgruppeintervjuer ofte fokusert på noen få spesifikke temaer (Bryman, 2012, s. 501). Jeg valgte fokusgruppeintervju som metode for å åpne for diskusjon, samt utfordre intervjuobjektene. Fokusgruppeintervjuer fokuserer også på samhandlingen mellom intervjuobjektene som gruppe, og intervjuobjektene blir ofte utfordret av fokusgruppemoderator, i motsetning til en-til-en intervjuer. Videre er fokusgruppeintervjuer som regel semistrukturert. Semikonstruerte intervjuer inneholder ikke klare spørsmål og svar. Derimot presenterer moderator aktuelle temaer. Dette igjen åpner fleksibiliteten i fokusgruppeintervjuet (Bryman, 2012, s. 500-520). Det er vanlig med to års erfaring for å gjennomføre fokusgruppeintervju (Kvale & Brinkmann, 2019, s. 92-93). Jeg valgte likevel denne metoden da jeg ønsket fleksibiliteten som fokusgruppeintervju tilbyr, samt diskusjonsmulighetene metoden åpner opp for.

5.2 Fremgangsmåte og presentasjon av informantene

Jeg bestemte meg for å gjennomføre et fokusgruppeintervju med 3-4 intervjuobjekter. Dette for å studere gruppedynamikken, samt skape muligheter for diskusjoner mellom intervjuobjektene. Begrensningen i antall intervjuobjekter ga meg som fokusgruppemoderator muligheten til å kontrollere intervjusituasjonen ved behov. Jeg valgte videre å ikke gjøre fokusgruppeintervjuet for stort i forhold til avsatt tid til dette forskningsprosjektet på bachelornivå.

Populasjonen, altså gruppen jeg skulle undersøke (Dalland, 2020, s. 138), var i dette forskningsprosjektet koordinatører som hadde arbeidserfaring med ROP-brukere og IP. Jeg tok ikke stilling til og begrenset utvalget når det gjaldt demografiske faktorer som for eksempel kjønn, etnisitet, seksualitet da dette ikke ble ansett som relevant for problemstillingen (Meltzoff & Cooper, 2018, s. 64).

Intervjuguiden var utformet med tanke på en semistrukturert intervjuform. Hovedtemaene i intervjuguiden var utformet med fokus på bevisst naivitet (Dalland, 2020, s. 74-75). Bevisst naivitet handler om å innta en holdning der man spør «om alt», selv om det er veldig «selvsagt» hva svaret er. Denne naiviteten kan åpne opp for samtaler om temaer og aspekter som kan være selvsagte for koordinatorene, men ikke for meg som forsker (Dalland, 2020, s.

74-75). Spørsmålene i intervjuguiden var også utformet basert på SWOT-kategorier. SWOT er forkortelsen av de engelske begrepene Strength, Weakness, Opportunities og Threats. Kategoriene er fordelaktige da de åpner opp for at koordinatorene kunne reflektere rundt styrker, svakheter, muligheter og trusler ved IP blant ROP-brukere. Jeg benyttet disse kategoriene i intervjuet, da de åpnet for et stort spekter av informasjon på ulike nivåer (Gürel & Tat, 2017, s. 994-996).

Etter godkjenning fra Norsk senter for forskningsdata (NSD) kontaktet jeg kontaktpersoner ved to helse- og velferdskontor. To koordinatorene fra hvert kontor ønsket å delta. Rutinen for tillatelse for intervju av ansatte var svært forskjellige for kontorene. Helse- og velferdskontor 1 hadde ingen protokoll på dette, mens Helse- og velferdskontor 2 hadde en protokoll der jeg måtte sende søknad til administrasjonen. Jeg fikk godkjent søknaden, til tross for at de vanligvis kun godtok masterstudenter. Vilåret for dette var at kontaktpersonen jeg hadde hatt kontakt med måtte være tilstede som tilskuer under intervjuet. Kontaktpersonen aksepterte derimot å være del av bachelorundersøkelsen som intervjusubjekt. Intervjusubjektene bestod dermed av to koordinatorene, en koordinator fagleder og en koordinator fagkonsulent. Faglederen og fagkonsulentene jobbet ikke direkte med skriving av IP, men hadde erfaring med ROP-brukere, IP og samarbeidspartene rundt disse. Jeg valgte faglederen og fagkonsulentene som informanter, til tross for at de ikke jobbet direkte med skriving av IP. De hadde derimot mange års erfaring med IP, samarbeidet med andre parter som har tatt initiativ til IP og presenterte dermed et annerledes perspektiv til oppgaven. To av intervjusubjektene identifiserte seg som mannlige, mens to identifiserte seg som kvinnelige. Intervjusubjektene presenteres videre i oppgaven som intervjusubjekt Andrea, Birgitte, Cris og David (pseudonymer).

Da det fortsatt var pandemi, og dermed strenge smittevernstiltak, ble jeg og intervjusubjektene enige om at fokusgruppeintervjuet skulle foregå digitalt. Intervjuet foregikk på Teams. Intervjuet varte i 1 time og 33 minutter, og ble tatt opp på en båndopptaker. Båndopptakeren lå ved siden av pc-en min. Fokusgruppeintervjuet ble ikke tatt opp på noe annet enn båndopptakeren, for å sikre personvernet til intervjusubjektene. Jeg valgte lydopptak som dataregistreringsmetode under fokusgruppeintervjuet, da det hadde blitt vanskelig å notere hvem som sier hva under et fokusgruppeintervju. Etter fokusgruppeintervjuet, transkriberte jeg intervjuet ord-for-ord.

5.3 Etikk

Etikk handler om retningslinjer og forestillinger om rett og galt (Kvale & Brinkmann, 2019, s. 95-96). Intervjuundersøkelser har som regel syv stadier der etiske hensyn kan oppstå. Stadiene er tematisering, planlegging, intervjuing, transkribering, analysing, verifisering og rapportering (Kvale & Brinkmann, 2019, s. 134-137). I alle disse stadiene kan flere etiske dilemmaer oppstå. Forskningsetikk er viktig i hele forskningsprosessen, og kanskje spesielt under planleggingsstadiet. Dette da forskeren i forskningsprosjektet må innhente informert samtykke, samt informere og vurdere konsekvensene av undersøkelsen. Konsekvensene kan være både for intervjuobjektet (fysisk som for eksempel problemer på jobb, eller psykisk som for eksempel psykiske problemer etter intervjuet), og for eventuelle tredjepersoner. I planleggingsfasen er det viktig å vurdere om man skal kontakte lederen/familien til intervjuobjektet, og om det er etisk riktig å intervju personen i seg selv. Eksempler på subjekter det kan være feil å intervju er barn og ROP-brukere. Det er også viktig å vurdere om spørsmålene man stiller forstås som sensitive eller kontroversielle, da dette kan være ubehagelig og uakseptabelt for mange. Man må vurdere om det er etisk riktig å intervju et subjekt som har gitt et informert samtykke til å bli intervjuet, men som viser at han/hun ikke ønsker det gjennom for eksempel kroppsspråk. Dette er det ikke en fasit på (Kvale & Brinkmann, 2019, s. 95-113). Videre er taushetsplikt et viktig tema å ta opp med intervjuobjektene, da de som er intervjuobjekter ikke er fritatt fra taushetsplikten de eventuelt har. Unntaket er dersom intervjuobjektet sammen med forskeren i forskningsprosjektet har søkt eksplisitt om fritak fra taushetsplikt (Dalland, 2020, s. 82). For at intervjuobjektene anonymitet skal ivaretas skal ikke navn, kommune eller andre fakta som gjør de gjenkjennbare nevnes i oppgaven.

Ved behandling av personopplysninger må man melde fra prosjektet til NSD som gjennomgår ivaretagelsen av intervjuobjektene. NSD kontrollerer også de etiske aspektene som blir fremlagt gjennom tilsendt informasjonsskriv og intervjuguide (NSD, 2021).

Konfidensialiteten, altså fortroligheten til intervjuobjektene må også ivaretas. Dette er en del av spesielt planleggingsfasen og intervjufasen. Det er også viktig å avklare med intervjuobjektene hva som skjer med dataene når de deltar, altså anonymisering.

Anonymiseringen er i tillegg en viktig del av transkriberingen, da personer som ikke ønskes å bli kjent igjen ikke skal gjenkjennes i ettertid (Kvale & Brinkmann, 2019, s. 95-113). Etter å ha tatt stilling til utvalg, lagde jeg et informasjonsskriv og intervjuguide, og sendte dette til

NSD i tråd med deres retningslinjer (NSD, 2021). NSD godkjente søknaden 11 dager senere, uten tilleggskommentarer. Godkjennelsen fra NSD er vedlagt som Vedlegg 2.

5.4 Analyse

Analyse dreier seg om å finne ut av hva dataene vi har samlet inn betyr (Dalland, 2020, s. 94). Analyse kan også ofte skje parallelt med innsamlingen av data, altså under fokusgruppeintervjuet og under transkriberingen av fokusgruppeintervjuet (Dalland, 2020, s. 98-99). Grunnlaget for analysen var lagt allerede i intervjuguiden med SWOT kategoriene, men som forklart i kapittel 5.2 skulle ikke SWOT benyttes til å analysere selve intervjudataene. Dette da SWOT som modell i utgangspunktet var designet for fororganisasjoner og bedrifter (Gürel & Tat, 2017, s. 994-996). Tematisk analyse kunne med fordel brukes i dette forskningsprosjektet, da analysemetoden handler om å identifisere og analysere mønstre innenfor fokusgruppeintervjuet (Braun & Clarke, 2006, s. 77-93). Metoden består av seks faser; (1) bli kjent med innsamlet data, (2) lage koder (liste over ideer om hva dataene handler om), (3) se etter temaer, (4) gjennomgå og justere temaene som er oppdaget, (5) definere og navngi temaene og til slutt (6) rapportere funnene. Jeg benyttet meg av en induktiv versjon av analysemetoden, som vil si at jeg kodet temaene uten å prøve å tilpasse dataene til forhåndsbestemte kategorier (Braun & Clarke, 2006, s. 77-93). For å illustrere analysen av innsamlede data, benytter jeg sitater fra fokusgruppeintervjuet under presentasjonen av funn og drøfting i kapittel 6.

Analysen foregikk parallelt med både intervjuet og transkriberingen. Synspunktene som ved første blick var oppdaget, ble gjennomgått grundig i henhold til den tematiske analysens punkter. Flere av de første observasjonene ble forkastet. Dette skjedde i stadier 2 og 3. I stadier 4 og 5 oppdaget jeg så at flere av det jeg trodde var kategorier egentlig omhandlet samme tema, men forklart på forskjellige måter. Kategoriene jeg oppdaget var; (1) generell informasjon om koordinatører og IP, (2) systemene rundt koordinatør, (3) forslag til forbedringer, (4) brukerens makt, (5) relasjonen og (6) utviklingen av IP.

Da jeg har valgt fokusgruppeintervju som metode og tematisk analyse som analysemetode, er spørsmålskategoriene og analysekategoriene svært sammenhengende og avhengige av hverandre. Dette da jeg spurte om relevante temaer til problemstillingen. Dataene fra fokusgruppeintervjuet gjenspeiler dermed til en grad spørsmålene og temaene jeg presenterte

under intervjuet. Det er flere temaer intervjusubjektene diskuterte som jeg ikke introduserte under fokusgruppeintervjuet. Størrelsen og dybden på hvert tema varierer.

5.5 Metodiske betraktninger

5.5.1 Påvirkninger og begrensninger

Til tross for at fokusgruppeintervju har mange positive kvaliteter, så har også metoden noen begrensninger. Fokusgruppeintervjuer består av en moderator som i dette forskningsprosjektet var meg, og flere intervjusubjekter. Dette kunne føre til mangel på kontroll, og samtalen kunne potensielt spore av fra samtaletemaet (Bryman, 2012, s. 516-518). Under intervjuet opplevde jeg til en viss grad mangel på kontroll over meg selv og intervjusubjektene, men også respekt for autoriteten min som intervjuer. Mangelen på kontroll ser jeg derimot ikke på som en begrensning da det åpnet opp for diskusjoner og dialog mellom intervjusubjektene. Dette var meningen med å benytte fokusgruppeintervju som metode. Intervjusubjektene regulerte også seg selv når det gjaldt relevante temaer og dette hjalp meg som moderator. En kritikk av studien blir dermed at jeg som moderator var til en grad avhengig av gruppens selvmoderering av temaer.

Gruppedynamikken og gruppeeffekten kunne også påvirket fokusgruppeintervjuet (Bryman, 2012, s. 516-518). Intervjuet måtte foregå digitalt, og både intervjusubjektene og jeg hadde skrudd på kamera. Jeg fikk dermed ikke sett kroppsspråket eller intervjusubjektene i virkeligheten. En utfordring var at gruppedynamikken (Bryman, 2012, s. 516-518) ble påvirket av denne digitaliseringen. Påvirkningen viste seg i avbrytelser og mangelen på naturlig dialog under intervjuet, samt mangel på blikkontakt og nærhet. Oppsummert ble det til tider mangel på naturlig samhandling og dialog. Digitaliseringen av intervjuet kan dermed bli ansett som en begrensning av studien, til tross for at det ikke var mulighet for fysisk oppmøte. Jeg opplevde ikke at alder, stilling eller kjønn påvirket gruppedynamikken.

Et annet relevant faktum er at dataene fra fokusgruppeintervjuet kan være vanskelige å analysere, da flere personer kan snakket samtidig og det var store mengder informasjon som ble produsert over et begrenset tidsrom (Kvale & Brinkmann, 2019, s. 92-93).

Til slutt er det viktig å nevne at en av studiens begrensninger er mine egne synspunkter.

Boken *Dobbelt opp: Om ruslidelser og psykiske lidelser* (Evjen et al., 2018) har vært med på

å forme synspunktene mine på ROP, og jeg som forsker må være klar over at mine holdninger og fordommer kan være påvirket av synet på ROP i boken.

5.5.2 Validitet og reliabilitet

Validitet handler om gyldigheten til studien og hvor godt man klarer å måle det man skal undersøke. Validitet kan være intern eller ekstern. Intern validitet dreier seg om gyldigheten for utvalget, mens ekstern validitet dreier seg om resultatene kan overføres til andre utvalg (Kvale & Brinkmann, 2019, s. 276-283). Validitetsaspektet kan følges gjennom alle de syv intervjufasene. Under tematiseringsfasen er logikken mellom valgt teori og valgt problemstilling avgjørende for validiteten. Jeg vil her argumentere for at det er en sammenheng mellom valgt teori og problemstilling, da teorien gir kunnskap relatert til problemstillingen. Dette blir drøftet i kapittel 6.2. Planleggingsfasen taler også for sterk validitet, da NSD har kontrollert metoden og kvaliteten på undersøkelsen. På den andre siden trues den eksterne validiteten av at undersøkelsen har få intervjusubjekter. Den interne validiteten ser derimot ut til å være sterkere, men trues av gruppedynamikken og mangelen på kontroll. Transkriberingsfasen taler for sterk validitet da jeg transkriberte intervjuet ord for ord fra båndopptakeren. Validiteten av rapporteringsfasen omhandler ærligheten av presentasjonen av funnene, samt leserens validitetsbedømmelse av denne oppgaven (Kvale & Brinkmann, 2019, s. 276-283). Dette kan jeg som både forsker og forfatter i denne oppgaven ikke uttale meg om.

Reliabilitet innebærer påliteligheten, troverdigheten og mulighetene til å reprodusere studien på et senere tidspunkt med samme resultater. Her spiller mange faktorer inn som for eksempel ærligheten og erfaringene til intervjusubjektene (Kvale & Brinkmann, 2019, s. 266). Dette taler for svak reliabilitet, da undersøkelsen inneholdt få intervjusubjekter. På den andre siden var intervjusubjektene i denne undersøkelsen enige med hverandre i ulike nøkkelementer, som blir drøftet i kapittel 6.2. Dette taler for reliabiliteten i studien. Fokusgruppeintervjuet var ikke konstruert med tanke på streng struktur. Dette taler for svak reliabilitet. Derimot ved streng struktur, og dermed sterk reliabilitet ville poenget med et fokusgruppeintervju, altså muligheten for samhandling og dialog, forsvinne. Da ville reliabiliteten vært sterk, mens validiteten ville sunket (Kvale & Brinkmann, 2019, s. 266).

5.5.3 Andre relevante metoder

Kvantitativ metode kunne vært brukt for å få frem det gjennomsnittlige og representative, ved for eksempel strukturert observasjon eller spørreskjema. Både spørreskjema og strukturert

observasjon lukker for åpenhet og fleksibilitet da de er forhåndsbestemt (Dalland, 2020, s. 55, 100-101). Denne lukketheten var ikke aktuelt i denne oppgaven da oppgaven ikke hadde hypoteser som skulle testes. Oppgaven trengte dermed mer åpenhet og dybde for å få nok data til å svare på problemstillingen.

Problemstillingen i denne oppgaven er en relasjonell form for forskningsspørsmål, som vil si at problemstillingen legger vekt på forholdet mellom ulike variabler (Meltzoff & Cooper, 2018, s. 24 & 28). Litteraturstudie, altså systematisk analyse av relevant, forskningsbasert litteratur er anbefalt for typiske relasjonelle problemstillinger (Meltzoff & Cooper, 2018, s. 28). I denne oppgaven ble ikke litteraturstudie valgt som metode, da det var lite data rundt koordinatører og IP i sammenheng med ROP-brukere. Dette konkluderte jeg med i kapittel 3.2.1.

Mixed Methods krever mye arbeid da man må kombinere ulike metoder og dermed utvikle en forståelse for alle brukte metoder (Aveyard, 2018, s. 64). Metoden kunne vært hensiktsmessig med en blanding av kvalitativ metode og litteraturstudie. Dette hadde jeg ikke mulighet til i denne oppgaven, da det ikke var aktuelt å gjennomføre en litteraturstudie.

6. Presentasjon av funn og drøfting

Dalland presiserer at ved drøfting må man hele tiden stille seg spørsmålet «På hvilken måte belyser resultatet ditt det feltet eller temaet du hentet problemstillingen din fra?» (Dalland, 2020, s. 224). I dette kapittelet presenteres først funnene av fokusgruppeintervjuet. Funnene blir så drøftet i sammenheng med teori fra kapittel 4.

6.1 Presentasjon av funn

6.1.1 Jobben til koordinator og generelt om IP

Alle intervjusubjektene startet intervjuet med å si at jobben til en koordinator var vanskelig å beskrive, da de gjør så mye forskjellig. Andrea forklarte at koordinatorene «... holder litt sånn tråden i problemstillingen til brukerne.». Saksbehandling, veiledning og koordinering ble også beskrevet som viktig, men Cris understrekte at koordinatorene «... ikke [var] behandlere.». Cris påsto at jobben til en koordinator var å bygge relasjoner. De andre intervjusubjektene nikkete seg enige med Cris. Jobben som koordinator ble også beskrevet som indirekte byråkratisk av Birgitte, da jobben inneholdt mye av «... å sitte på kontoret å skrive papir».

Intervjusubjektene omtalte muntlig IP som «IP-plan». IP ble forklart av Birgitte som «...et kjempegodt verktøy.» for de brukerne det fungerte for. Alle intervjusubjektene var enige i dette. Cris uttrykte seg derimot kritisk til at IP ofte ikke fungerer som verktøy dersom brukeren ikke er klar for utviklingen av IP. Alle intervjusubjektene sa seg enige om at nøkkelen til en suksessfull IP er brukerne i seg selv. Andrea supplerte ved å fortelle at å utvikle mål kunne være vanskelig, da de «... vet gjerne ikke hvordan mål de har for dagen engang.»

6.1.2 Medvirkning og utvikling av IP med ROP-brukere

David påsto at det var vanskelig å utvikle en funksjonell IP med ROP-brukere, da de ikke «...roper høyest...» om den. Et problem ifølge Andrea er at ROP-brukerne «...er så syke at de ikke klarer å være med på å opprette en IP.». IP blir dermed ikke et relevant verktøy for ROP-brukerne. Resten av intervjusubjektene nikkete seg enige i dette. Det var også en enighet blant intervjusubjektene om at det viktigste for en funksjonell IP-plan var å løse brukernes akutte utfordringer, før man tenker på fremtiden. Ifølge koordinatorene er det viktig for ROP-brukerne å få et eierforhold til IP. Eierforholdet er avhengig av medvirkning, tilgjengeligheten til koordinator, dialog, relasjon og forståelse for ROP-brukernes livsverden. Dette fremsto

gjennomgående i løpet av intervjuet av alle intervjusubjektene. David supplerte ved å forklare at «Nei det er veldig individuelt hvordan eierforhold den enkelte har til sin IP-plan. Det handler litt om den verdenen de er i. Det er gjerne ikke IP-planen som er det viktigste for de ...»

Birgitte fortalte at «...vi er veldig avhengig av at for at en IP skal fungere så må alle være involvert i den.». Hun forklarte videre viktigheten av å understreke at det er brukeren som bestemmer. En svakhet med IP er at det er krevende å lage planer på nytt, da bruker ikke var klar i første omgang fortalte Cris. Å utarbeide en IP med ROP-brukere ble også beskrevet som vanskelig av David, da ROP-brukere kunne være tunge å igangsette og motivere. David fortalte videre at «... ofte når det gjelder ROP så er det ikke så mange ambassadører som roper og heier de frem. De er nettverksslitne og hjelperne er slitne. De står ofte helt alene». En annen svakhet var at ofte hadde brukerne fått tilbud og vedtak om IP, men hadde ingen interesse for å utvikle den. Birgitte mente at dette hadde en sammenheng med forventningene brukerne hadde til hva en IP kunne gjøre/gi eller ikke.

Intervjusubjektene hadde ett eksempel på problemer med IP og ROP-brukere som var relatert til korona. Brukeren ønsket ikke å gjennomføre et møte da møtet måtte foregå elektronisk. Dette fremsto for både brukeren og koordinatoren; Birgitte som «... unaturlig...». Med unntak av denne hendelsen var det ingen forandringer med ROP-brukerne generelt på grunn av koronasituasjonen ifølge intervjusubjektene.

6.1.3 Makt og systemene rundt koordinatoren

Alle intervjusubjektene nikket svært entusiastisk ved spørsmål om de følte at ansvar ble delegert ned til dem. David beskrev at «Vi må gjøre det enkelt, også har kommunen et veldig flott system som vi som skal administrere. Det systemet kan synes det er vanskelig å ha oversikt over og teknisk bruke.». Tekniske vanskeligheter gjaldt spesielt ROP-brukerne, men også koordinatorene. Digitale verktøy var noe brukere ikke kunne eller hadde tilgang til. Cris beskrev at det var mye fokus på at å skrive en IP; at det er en redning. Det var derimot ikke fokus fra administrasjonen på hvordan og hvorfor. IP blir dermed en falsk sikkerhet da, ifølge Cris «... alt skal gå på skinner ...» dersom bruker hadde IP plan. Alle intervjusubjektene var enige i at IP var noe systemet, og oftest spesialisthelsetjenesten dytter ned på dem. Dette da

ifølge Cris «... behandling foregår i kommunen.». Cris understrekte derimot at alt er ikke negativt, for det er mange «... engler i systemet.».

6.1.4 Maktforholdet mellom koordinator og bruker

Koordinator har mye makt, og ifølge Cris «... tynger ...» det brukeren når den blir brukt. Koordinator «... sitter ikke på noen penger.», men bruker vil ifølge Birgitte alltid føle at koordinator har mer makt over bruker. Dette da koordinator kan iverksette Helse- og omsorgstjenesteloven §§10-2 og 10-3 (Hol, 2011). Paragrafene beskriver tilbakehold av rusmiddelavhengige, altså tvang. Brukerne har på sin side makt ved at de kan nekte å gjøre ting; de er som Cris forklarte det «... sjefen ...». Koordinator blir dermed regnet som både trygge og utrygge, ifølge David. Dette da koordinator kan tvangsinnlegge brukerne, samtidig som det er litt godt at de blir ivaretatt dersom de blir dårlige påstår David videre.

6.1.5 Relasjonen

Relasjonsbygging ble beskrevet som jobben til koordinator, og er dermed ekstremt viktig. Intervjusubjektene forklarte at relasjonsbygging innebærer å motivere bruker, være tilgjengelig, ha tro på bruker, tillit, være et medmenneske og å ikke dømme brukeren. Tilgjengelighet ble understreket som viktig av Andrea; «Ja jeg og tenker det at det er viktig at jeg er en person som er tilgjengelig.». Cris fortalte at «Den viktigste rollen vi har med brukerne er det faktisk å bygge en relasjon. En troverdig relasjon som går på å møte dem, og det å favne et håp og en tro på dem som mennesker i at de faktisk kan klare dette.».

Relasjonen var også avhengig av at koordinator bevegde seg utenfor deres offisielle oppgaver, og kommuniserte med samarbeidspartnere. Cris og Birgitte forklarte at dersom koordinator ikke gjorde dette mistet bruker tillit til koordinator, IP og samarbeidspartnerne da ting som skulle blitt gjort ikke ble gjort. Det var sterk enighet om at koordinatorene har svært mye ansvar, både offisielt og uoffisielt. Cris understrekte viktigheten av å gi brukeren «... fred ...» når brukeren ønsket dette, samt å få brukeren til å stole på seg selv og ikke andre som pågangsfaktor. David mente på motsatt side at de kunne motivere og «... pushe ...» brukerne litt mer i utviklingen av IP.

6.1.6 Å hjelpe bruker

Intervjusubjektene fortalte at det ofte kunne være vanskelig å jobbe med ROP-brukere, da de ofte vil hjelpe brukerne, men at det er utfordrende å hjelpe dem. Birgitte fortalte at «Jeg føler det viktigste er på en måte at vi ikke har noe annet valg enn å jobbe etter hva som er viktigst for bruker akkurat der og da.». Dermed ble ofte hastesaker prioritert, til tross for at planen for dagen var å utvikle IP. Birgitte beskrev at hun av og til blir så opptatt av å hjelpe at det kan gå på bekostning av henne selv. Birgitte fortalte videre at hun har «... gått på en smell ...», noe de andre intervjusubjektene nikket seg enige i. Til tross for dette fortalte David det er viktig at koordinator er en klippe for bruker, og at «Vi løper ikke rundt og leter opp og truer på folk IP-plan.». Brukerne må tross alt få et eierforhold til planen, som kun skjer gjennom medvirkning, dialog og relasjonsbygging. Spesielt Cris og Birgitte fortalte at de ofte må strekke seg lengre enn de egentlig burde for å hjelpe brukerne i hverdagen. Dette ved å for eksempel være tilgjengelig eller å ringe brukeren for å minne om avtaler. Cris fortalte at han ofte tenker «Det er heller ikke min oppgave. Men hvem skal gjøre det da?». De andre intervjusubjektene nikket seg enige med Cris.

6.1.7 Forbedringer ved IP

Intervjusubjektene understrekte at IP kunne være et godt verktøy, men at det kan forbedres. Cris ønsket at IP skal snakkes ned, og Andrea var sterkt enig i dette. Birgitte støttet Cris og Andrea ved å forklare at «Ja, jeg vet ikke om det blir litt å banne i kirken. Jeg har følt litt at IP har blitt snakket veldig opp.». Et annet forslag som alle var enige i var å utvikle IP mens bruker var på døgnbehandling. IP skulle da vært utviklet gjennom oppholdet og ikke bli plutselig spurt om på slutten av oppholdet slik det gjøres nå. Cris fortalte at

Det er gjerne spesialisttjenesten som kjenner de aller best. De har sittet og grått med dem. De har holdt og roet dem ned når de har vært forbannet og sinte. De har tatt imot dem når de var psykotiske på rus og skitt osv. De var dem som også fulgte dem ut av døren når det var ille, galt og når de hadde ro, var trygge og styrke. Det var de som hjalp de ut av den behandlingen eller sykehusoppholdet

Mer oppfølging, samarbeid mellom instanser og dialog mellom alle partene i IP ble understreket. Spesielt oppfølging for å forhindre at IP blir et dødt dokument ble lagt vekt på. Et annet forslag var å gå ut ifra tiltaksplanen slik at brukeren fikk mer kontroll på planen.

6.2 Drøfting

Problemstillingen i oppgaven; «Hvilke muligheter har koordinatorene for å hjelpe ROP-brukere i utviklingen av Individuell plan?», skal nå bli drøftet i de neste tre kapitlene.

6.2.1 Koordinatorers direkte muligheter for hjelp

Skau påstår at det er viktig å være bevisst over maktforskjellen mellom hjelper og bruker (2016, s. 79-81). Altså må koordinator være bevisst over maktforskjell mellom ROP-bruker og koordinator i utviklingen av IP. Både Andrea og Birgitte påsto at IP er et godt verktøy, men at det er systemene og verdiene rundt IP som er det viktigste. Det overordnede systemet skal ideelt være utformet som «Veksthuset» i Skau (2016, s. 83) sin modell Person og system. Birgitte forklarte at det er et ujevnt maktforhold mellom koordinatorene og ROP-brukere og at det ofte er en forventning fra brukerens side om at koordinator har økonomiske midler. På den andre siden fortalte Birgitte at koordinatorene ikke «...sitter...» på penger, som igjen kan hjelpe utjevne maktforholdet. Dette samsvarer med at koordinatorene har en økonomisk makt, selv om denne makten kun er teoretisk ifølge Birgitte. Juss er også et av de fundamentene koordinator kan ha makt gjennom (Skau, 2016, s. 61-62). Dette vises ved at både Birgitte og Cris forklarte at de har noe juridisk makt når det gjelder ROP brukere og tvangsparagrafen HOL §10-2 (Hol, 2011). Intervjusubjektene fortalte videre at de må være veldig bevisste over denne makten. Denne muligheten for tvang peker mot en hierarkisk orientering på personnivå. Både «Tvangskammeret» og «Mørkerommet» innebærer denne makten og kontrollen. Å bruke makten koordinatorer har gjennom HOL §10.2 (Hol, 2011) «...tynger...» brukeren ifølge Cris. Cris fortalte videre at dette er noe han helst ville unngå, og alle intervjusubjektene sa seg enige med Cris. Dermed peker funnene fra intervjuet på en tendens for likeverdsorientering på personnivå, da alle intervjusubjektene prøver å unngå maktbruk. Intervjusubjektene legger heller vekt på samarbeid og relasjonsbygging. En av koordinatorenes viktigste oppgaver er relasjonsbygging påsto Cris. Skau forklarer at gjennom maktbruk kan koordinator bytte rolle i forholdet mellom koordinator og ROP-bruker (2016, s.81-86). Altså kan koordinator bytte fra likeverdsorientering til hierarkisk orientering. Bytte av orientering kan gå på direkte bekostning av utviklingen av IP, da hierarkisk orientering ikke åpner for likeverdig dialog og relasjonsbygging. Cris og David bekrefter dette ved å understreke at maktbruk kan både tyngre brukeren og gi brukeren en avmaktfølelse. De må likevel prøve å balansere og bytte på disse to orienteringene til tross for konsekvensene dette innebærer for ROP-brukeren.

På systemnivå forklarte David at systemet brukerne inngikk i kunne være diskriminerende for noen. Dette viser til en mer hierarkisk orientering på systemnivå. Nærmere forklaring av systemnivå i forhold til Person og systemmodellen (Skau, 2016, s. 83) blir presentert i kapittel 6.2.3.

Birgitte påsto at brukeren alltid vil sitte med en avmaktsfølelse. Dette står i motsetning til Skau sin påstand om at ingen kan definere følelser på andres vegne (2016, s. 76). Person og systemmodellen krever ikke at det faktisk skal være et likeverdig forhold mellom koordinator og bruker. Modellen krever at koordinator skal være likeverdsorientert (Skau, 2016, s. 83). Dette kan regnes som en svakhet i modellen, da en koordinator kan være likeverdsorientert, uten å faktisk få til et likeverdig forhold. Et eksempel på dette er dersom koordinator ønsker likestilling mellom koordinator og bruker, men samtidig ubevisst utøver makten sin gjennom for eksempel språk eller atferd. Det blir dermed ikke et likeverdig forhold i praksis.

Modellen Makt og hjelp (Skau, 2016, 79) kan her supplere modellen Person og system (Skau, 2016, s. 83). Til tross for at man ikke, ifølge Skau, kan definere andres følelser, så kan modellen Makt og hjelp forklare hjelpe- og maktforholdene mellom koordinator og bruker. Modellens synspunkt på makt og avmakt mellom koordinator og ROP-bruker samsvarer med Birgittes synspunkter. Ubevisst maktbruk blir et tema her da koordinator kan ha relativt lite makt, men bruke makten aktivt uten å være klar over dette. Et eksempel på dette er at både Andrea og Birgitte forklarte at ROP-brukere kan ofte komme inn med akutte behov for hjelp, og det er opp til koordinator å velge hva som prioriteres. David fortalte at direkte maktbruk gjennom tvangsparagrafene HOL §10-2 og 10-3 (Hol, 2011) kan være aktuelle å bruke. Han forklarte også at det er en økning i bruken av disse. Dette vil si at til tross for at koordinatorenes maktmuligheter er lave, så øker hyppigheten av maktbruk. Økt hyppighet av tvangsparagrafene kan tyde på en normalisering av maktbruk. Cris påsto at alle interaksjoner skal gå på brukerens premisser. Dette viser at koordinator har muligheten for maktbruk, men begrenser seg selv slik at brukeren skal gå først. Sett ut fra Makt og hjelpmodellen (Skau, 2016, s. 79) tilbyr da koordinatorene mye hjelp på brukerens premisser. Ifølge modellen prøver koordinatorene å begrense maktbruken sin for å ikke gi brukeren en avmaktsfølelse og avbalansere maktforholdet. Basert på faglig kunnskap og data fra fokusgruppeintervju er det ikke nok informasjon til å uttale seg om denne økningen av bruk av makt er på grunn av lavere maktbrukterskel hos koordinatorene, eller andre grunner.

Ifølge modellen Makt og hjelp (Skau, 2016, s. 79) ville kategori D vært den ideelle for utviklingen av IP. Data Cris og David om maktbruk peker mot at koordinatorene nærmer seg kategori A eller B. Forskjellen er om ROP-brukeren får mye eller lite hjelp.

Fokusgruppeintervjuet kunne ikke inkludere ROP-brukere på grunn av etiske hensyn (Kvale & Brinkmann, 2019, s. 95-113), og det er dermed vanskelig å avgjøre om brukerne får mye eller lite hjelp. Skau forklarer også at jeg som forsker, og intervjusubjektene som koordinatører ikke kan gjette ROP-brukernes følelser (2016, s. 76). På den andre siden kan det tenkes at dersom brukeren følte at han/hun ikke fikk hjelp, så hadde ikke brukeren fortsatt med utviklingen av IP. På dette svarte spesielt Birgitte og David at det er mange ROP-brukere som velger å ikke utvikle IP, til tross for at de får tilbud om det. David funderte på om dette har noe med brukergruppen å gjøre. Andrea sa seg enig med David. Hvis man skal ta utgangspunkt i Skau sin påstand om følelser (2016, s. 76), og spørsmålet om brukerne får mye eller lite hjelp ifølge modellen Makt og hjelp (Skau, 2016, s. 79), så fører dette til et spørsmål om hvem som kan avgjøre graden av hjelp til utviklingen av IP.

De gjennomgående direkte suksessfaktorene i utviklingen av IP, ifølge intervjusubjektene, er respekten av bruker, samt byggingen av en likeverdig relasjon til tross for maktforskjeller. Denne relasjonen fører til åpenhet om graden av hjelp ROP-brukeren opplever. Til tross for dette informerte spesielt Cris at graden av hjelp ofte må avgjøres av han som koordinator for å kunne rapportere til administrasjonen. Andrea sa seg enig med Cris. Dette går direkte imot teorien om at det er bruker som skal definere graden av hjelp ifølge modellen (Skau, 2016, s. 79) Makt og hjelp.

Relasjonen er ifølge Skau (2016, s. 50) og Freire (2018, s. 157-161) viktig for å utvikle et godt samarbeid. Et godt samarbeid kan igjen hjelpe i utvikling av IP plan. Cris forklarte at uansett om man skriver IP eller ikke, så er samarbeid og relasjonsbygging nøkkelen til å generelt hjelpe ROP-brukeren. Dette samsvarer med Freire, da Freire forklarer at hjelper kan endre på tilværelsen til brukeren gjennom samarbeid og dialog (2018, s. 157-161).

Relasjonsbygging inngår i dette. Basert på nevnte faktorer kan vi konkludere at samarbeid, relasjonsbygging og dialog definitivt åpner opp for å endre brukerens tilværelse; å utvikle en IP som ROP-brukeren vil være en aktiv del av.

Å innta en ekspertrolle hindrer, ifølge Skau (2016, s. 16), Freire (2018, s. 50) og alle intervjusubjektene relasjonsbyggingen og hemmer dialogen mellom koordinator og ROP-bruker. I forhold til modellene Makt og hjelp (Skau, 2016, s. 79), og Person og system (Skau,

2016, s. 83) må koordinator innta en likeverdsorientering der koordinator tilbyr mye hjelp med et bevisst forhold til maktbruken sin (Skau, 2016, s. 79 & 83). Relasjonsbygging til ROP-bruker blir også viktig til tross for at det ikke vektlegges av systemet rundt koordinatorne. Dette var alle intervjusubjektene enige i, og Cris argumenterte for at relasjonen ofte kan føles påtvunget, da det er et press om å utvikle IP. Flere av intervjusubjektene viser til et hierarkisk orientert systemnivå, da de forteller at de ofte har mye å gjøre, og ikke får tid, rekke eller kan bygge en god relasjon til ROP-bruker på grunn av rammene som er satt rundt jobben som koordinator.

Cris forklarte at det ikke er alle ROP-brukerne som ønsker å utvikle en IP. Birgitte fortalte da at hun ofte pleide å ringe ROP-brukeren og minne om avtaler. Dette bare for å hjelpe brukeren generelt i hverdagen, altså ikke med tanke på utvikling av IP. Andrea fortalte at hun gjerne kunne ringe for en samtale også. Denne innsatsen var med på å skape en god relasjon, og samsvarer med både prosjektet utført i *Individuell plan: samspill og unoter* (Breimo et al., 2019), samt «Oasen» og «Veksthuset» i modellen Person og system (Skau, 2016, s. 83).

Prosjektet gjennomført i boken *Individuell plan: samspill og unoter* (Breimo et al., 2019) understrekte mange relevante faktorer i utviklingen av IP. Tilgjengeligheten og betydningen av koordinator var noen av de gjennomgående faktorene i prosjektet (Breimo et al., 2019, s. 96-100). Dette samsvarer med funnene fra fokusgruppeintervjuet. Andrea beskrev dette fint da hun sa seg enig med Birgitte om at «Ja jeg og tenker det at det er viktig at jeg er en person som er tilgjengelig.». Cris beskrev videre at denne tilgjengeligheten ofte går over det som er beskrevet som koordinatorenes arbeidsoppgaver i samsvar med «Oasen» i modellen (Skau, 2016, s. 83) Person og system. Eksempler på dette er at ROP-brukerne kunne kontakte koordinatorne når som helst, og at intervjusubjektene svarte på henvendelsene så fort de hadde mulighet. Koordinatorenes tilgjengelighet for ROP-brukere er dermed en stor del av hjelpen koordinatorne kan tilby ROP-brukerne i utviklingen av IP. Tilgjengeligheten var også viktig generelt i koordineringen, og skapte et grunnlag for relasjon mellom koordinator og ROP-brukeren. Tilgjengelighet er en del av å skape et eierforhold til planen, sammen med medvirkning, dialog, likeverd og relasjon ifølge intervjusubjektene.

På den andre siden beskrev Birgitte at hun av og til har «...gått på en smell...» da hun ble litt for mye involvert i ROP-brukerens utfordringer. Birgitte fortalte videre at hun overskride grenser som førte til at hun endret rolle fra hjelpeorientert til maktorientert, da hun så gjerne ønsket å hjelpe. De andre intervjusubjektene nikket seg enige i dette. Dette

«hjelpesyndromet» bekreftet spesielt David. Bevisstheten rundt dette blir aktuelt da, kategori D mye hjelp og lite maktbruk i modellen Makt og hjelp (Skau, 2016, s. 79), fører til en økt selvfølelse for brukeren, samt mestringsfølelse.

6.2.2 ROP-brukerens posisjon i forhold til IP

David fortalte at eierforholdet til IP er meget individuelt for ROP-brukere. Alle intervjusubjektene sa seg enige i at IP ofte ikke er det viktigste for ROP-brukerne, men at utvikling av et eierforhold til IP fører til at planen blir aktualisert for brukeren. Spesielt Andrea og David understrekte viktigheten av et eierforhold til IP. Oppmuntring til eierforhold til IP viser til likeverdsorientering på personnivå ifølge Skau sin modell Person og system (2016, s. 83). Systemnivå blir drøftet i kapittel 6.2.3.

Som nevnt i kapittel 6.1 og 6.2.1 opplyste intervjusubjektene at medvirkning er en del av å få et eierforhold til IP. Andrea fortalte at ROP-brukere er flinke til å medvirke i utviklingen av IP, men at hun ofte måtte minne brukerne på at det var deres plan. Andrea fortalte videre at ROP-brukerne ofte hadde klare mål, men at de samtidig «...vet gjerne ikke hvordan mål de har for dagen engang.». Cris sa seg enig i dette. Både Andrea og Cris argumenterte for at det er viktig for koordinator å gjøre målene korte og tydelige, samt respektere brukernes ønsker. Ifølge Arnstein sin modell om medvirkning (Arnstein, 2019, s. 24-25) befinner da koordinator seg på grensen mellom Grad av makt/kontroll og Symbolsk makt. Praktisk sett vil dette si at koordinator ikke fullt ut inngår i et medvirkende samarbeid med ROP-bruker, men derimot konsulterer bruker der det er behov for det.

Ved spørsmål om ROP-brukernes muligheter for medvirkning svarte Andrea at ROP-brukere ofte presenterer akutte behov for hjelp ved møter som var avtalt og satt av til utvikling av IP. Et eksempel på akutte behov for hjelp er økonomi, altså ubetalte regninger. Andrea forklarte videre at for at hun som koordinator skal kunne hjelpe ROP-brukerne i utviklingen av IP, må de akutte behovene bli tatt vare på først. Medvirkning må også bli oppmuntret under den pågående relasjonsbyggingen. Birgitte sa seg enig ved å dele at hun føler hun ikke har noe annet valg enn å jobbe etter de mest akutte behovene til ROP-brukeren. Både Andrea og Birgitte viser til høyere grad av medvirkning i Arnstein sin modell (2019, s. 24-25), da ROP-bruker benytter en variasjon av stige-trinn 6,7 og 8. Andrea forklarte at hun samarbeider med bruker, men at hun samtidig ikke har noe annet valg enn å hjelpe med akutte behov.

Samarbeidet mellom ROP-bruker og koordinator i utviklingen av IP viser til stige-trinn 6, mens behandlingen av akutte behov viser til en form for tvang mot koordinator. Dette viser igjen til stige-trinn 8 i Arnstein sin modell, der ROP-brukeren har all makten. I forhold til Skau sin modell Makt og hjelp (2016, s. 79) viser situasjoner med akutte behov som blir løst, til kategori B eller D. Da Andrea og Birgitte selv fortalte at de må ta seg av de akutte behovene før de kan utvikle IP, kan vi konkludere med at situasjonen kategoriseres som kategori D. På den andre siden kan koordinator benytte seg av tvangsparagrafene i Hol. §§10-2 og 10-3 (Hol, 2011), men dette ønsker intervjusubjektene helst ikke som forklart i kapittel 6.1.4. Den positive siden ved at hjelpesituasjonen preges av kategori D i Skau sin modell Makt og hjelp (2016, s. 79), er effektene dette kan ha for brukeren. Skau mener at liten grad av maktbruk og samtidig høy grad av hjelp fører til økt selvfølelse og mestring. Dette samsvarer med data fra intervjusubjektene. På den andre siden uttrykte David et ønske om å «... pushe ...» ROP-brukerne mer med å utvikle IP.

Basert på både Skau sin modell Makt og hjelp (2016, s. 79), og Arnstein sin modell om medvirkning (2019, s. 24-25), kan vi konkludere at koordinatorene føler at ROP-brukeren har muligheter for makt, til tross for å være i en asymmetrisk maktrelasjon. Denne makten skjer gjennom graden av medvirkning ROP-bruker har mulighet for, samt graden av makt brukeren er villig til å ta. Makten vises også gjennom muligheten til å nekte å gjøre oppgaver, samt bygge en relasjon med koordinator.

Andrea påsto at akutt hjelp av for eksempel økonomi også er bra for utviklingen av IP, da planen kan inneholde fremtidige økonomiske mål. Basert på Skau (2016, s. 79) og Arnstein (2019, s. 23-25) sine modeller, samt data fra intervjusubjektene ser man funn som peker på at til tross for at håndteringen av akutte behov ikke direkte skriver en IP, så hjelper det i utviklingen av IP. Dette viser også at til tross for at bruker tar styring ifølge Arnsteins modell (2019, s. 24-25), så er håndteringen av akutte problemer en måte koordinator kan hjelpe i utviklingen av IP.

En av utfordringene når det gjelder ROP-brukere og hjelp til utviklingen av IP, er hva som skjer dersom bruker ikke ønsker å skrive IP. Cris understreket at det er spesielt viktig å respektere brukerens ønsker om fred. Cris fortalte videre at det ofte er brukere som har tilbud om IP, men ikke ønsker å utvikle planen. Dette samsvarer med utsagn fra Birgitte, som i tillegg la vekt på å snakke ned IP, samt gi riktig informasjon til brukerne om IP. Alle intervjusubjektene påsto at relasjonen fortsatt er viktig for å skape et grunnlag for forståelse

mellom koordinator og ROP-bruker. De påsto videre at det er viktig å la bruker medvirke og delta på avgjørelser som ikke bare handler om utviklingen av IP. Eksempler på slike avgjørelser er akutt hjelp og graden av kontakt og dialog. Graden av dialog og oppmuntring av IP er omdiskutert mellom intervjusubjektene. Cris mente sterkt av koordinatorene skal respektere ROP-brukernes ønsker om «...fred...», mens David uttrykte dårlig samvittighet for å ikke «...pushe...» ROP-brukerne nok i utviklingen av IP. Andrea og Birgitte uttrykte en kombinasjon av ønsker om fred og å «pushe» bruker. Cris og David representerer to ulike sider av makt og hjelpebehov. Cris representerer kategori C i Skau sin modell (2016, s. 79) Makt og hjelp. ROP-brukerens oppfattelse av hjelp er selvfølgelig subjektivt, så kategori D er også mulig. David uttrykte på andre siden et sterkere ønske om kategori A eller B, der hjelper har mye makt, og graden av opplevd hjelp varierer. Koordinator får her makt gjennom ofte ubevisst maktbruk, da koordinator bruker makten sin gjennom manipulasjon av møter og kontakt. Skau mener at man må da vært varsom for å ikke utvikle et «hjelpesyndrom», og utnytte den makten hjelper har (Skau, 2016, s. 72). David forsvarte indirekte Skau sitt syn på «hjelpesyndrom» gjennom å fortelle at til tross for at han ønsker å hjelpe, så kan han ikke «...true...» brukere til å utvikle en IP.

Både Cris og David understrekte at uansett hvordan man går frem med IP, er respekt for bruker det viktigste. Cris understrekte at man må spesielt ha respekt for brukerens livsverden. Alle intervjusubjektene uttrykte at IP kan være, med vekt på ordet «kan», et godt verktøy. Andrea og Birgitte fortalte at IP av og til ikke er godt som verktøy for ROP-brukeren, da det ikke passer brukeren der og da. Arnstein sin modell (2019, s. 24-25) forteller oss at dersom avgjørelsen om å enten holde kontakt eller å respektere ROP-brukerens avgjørelser er gjensidig mellom ROP-bruker og koordinator, så inngår ROP-brukeren og koordinator i et partnerskap. Partnerskap er stige-trinn 6, og innebærer respekt og en stor grad av medvirkning. Samarbeidet, respekten, graden av medvirkning og relasjonsbyggingen som inngår i stige-trinn 6 blir ansett som svært produktive elementer koordinator kan oppmuntre til i utviklingen av IP. Dersom avgjørelsen ikke er gjensidig, og koordinator benytter makten sin så peker dette mot lavere grad av medvirkning på stigen.

Birgitte uttrykte et ønske om at spesialisthelsetjenesten skulle hatt ansvaret for utviklingen av IP når ROP-bruker er til døgnbehandling. Alle intervjusubjektene sa seg enige i dette, og Cris forklarte videre at det var spesialisthelsetjenesten som ofte hadde vært med ROP-brukerne når de har hatt det tungt. De kjente dermed brukerne best. David sa seg veldig enig i dette.

Dersom IP hadde blitt utviklet i spesialisthelsetjenesten, hadde mest sannsynligvis dynamikken mellom hjelper og ROP-bruker blitt annerledes. Hjelper hadde da hatt større maktmuligheter, og inngått i enten kategori A eller B i Skau sin modell (2016, s. 79) Makt og hjelp. Graden av medvirkning i Arnstein sin modell (2019, s. 24-25) hadde også vært påvirket, men basert på data fra intervjuet er det ikke mulig å si med sikkerhet hvilke stige-trinn som hadde vært det øverste eller det mest aktuelle. Det er dermed mulig å fundere på om det hadde vært mulig å oppnå et likeverdig partnerskap.

En måte koordinatorene kunne hjulpet ROP-brukere i utviklingen av IP, kunne vært å kontakte brukerens nære familie, altså pårørende. Pårørende var aktuelle da de kunne, ifølge Arnsteins modell (2019, s. 24-25) stige-trinn 6 og 7, hjulpet med samarbeidet eller overtatt noen av oppgavene koordinatorene og/eller ROP-bruker kunne trengt hjelp med. Det ble ikke spesifikt spurt om pårørende i fokusgruppeintervjuet. Derimot fortalte både Cris og David ved to forskjellige anledninger at ROP-brukere kunne være en vanskelig brukergruppe, da de sjeldent hadde nære venner eller familie som kunne hjelpe eller støtte dem.

6.2.3 Systemene rundt koordinatorene og ROP-bruker

Vi har til nå sett at det ikke bare er koordinatorene og ROP-brukerne som bestemmer hvordan utviklingen av IP skal foregå. En del av rammene rundt IP blir bestemt av systemer som for eksempel tilgjengelige samarbeidspartnere, regler som Pasient og brukerrettighetsloven, administrasjon og forventningene til jobben som koordinatorene (Kjelle-vold, 2020, 73-76 & 189-190). Et eksempel på en blanding av disse systemene er forventningene ROP-brukerne og administrasjonen har til koordinatorene. Spesielt Cris og Birgitte forklarte at de ofte må gjøre oppgaver som egentlig ikke er en del av jobben deres som koordinatorene. De gjorde dette for å ikke få dårlig relasjon med brukeren, samt som Cris forklarte «Det er heller ikke min oppgave. Men hvem skal gjøre det da?». Intervjusubjektene fortalte videre at disse forventningene, som er en selvfølge at skal bli gjort, kommer fra både ROP-bruker og systemene rundt koordinatorene. Birgitte fortalte at hun ofte opplevde at samarbeidspartnere ikke hadde gjort det som var avtalt, og at hun dermed måtte gjøre mer for å nå opp til forventningene. Birgitte forklarte videre at «Men vi er veldig avhengig av at for at en IP skal fungere så må alle være involvert i den.». Konsekvensen av å ikke følge opp planen gjennom å for eksempel ringe samarbeidspartnere, er at planen blir et dødt dokument påsto David. Cris supplerte denne påstanden ved å forklare at det er til tider svært demotiverende å jobbe som

koordinator. Dette da oppgaver gang på gang ikke blir gjort, og at det dermed er bedre å være den som påminner og motiverer, til tross for at det egentlig ikke er jobben deres.

Koordinatorerne får dermed mye ansvar.

Ved spørsmål om koordinatorerne føler de får mye ansvar delegert ned til seg, sa alle seg enige i det. Intervjusubjektene fortalte at utviklingen av IP ofte kan føles som om det blir pålagt koordinatorerne, samt at administrasjonen ønsker mer objektivt målbare resultater. I forhold til Skau sin modell Person og system (2016, s. 83) nærmer da det overordnede systemet seg en hierarkisk orientering på systemnivå. Dette står til kontrast mot at den ideelle kategorien er «Veksthuset». Når koordinatorerne opplever det overordnede systemet som hierarkisk, kan dette skape et spenningsfelt mellom koordinators ønsker om å hjelpe, og systemets forventning til koordinator om resultater. Det kan selvfølgelig argumenteres for at velferdssystemet ikke er hierarkisk og resultatorientert, og at man ikke kan basere seg på følelsene til intervjusubjektene. På den andre siden har de fire intervjusubjektene ulike stillinger, kjønn og utdanninger, som peker på at følelsene om et spenningsfelt ikke bare er hos enkeltindivider, men hos koordinatorerne som gruppe.

Intervjusubjektene uttrykte et sterkt ønske om at spesialisthelsetjenesten ved døgnbehandling av ROP-brukere skulle begynne på utviklingen av IP. Cris forklarte, med enighet fra Andrea og Birgitte, at han får inntrykk av at spesialisthelsetjenesten delegerer ansvar til koordinatorerne, da «... behandling foregår i kommunen.». Person og systemmodellen (Skau, 2016, s. 83) viser ikke hva konsekvensene for koordinator blir, dersom systemnivået er hierarkisk orientert, mens personnivået er likeverdsorientert. Modellen forteller kun at relasjonen blir preget av makt og kontroll (Skau, 2016, s. 83), og dette samsvarer med intervjusubjektenes påstander om rollen de har som koordinatører.

Person og systemmodellen (Skau, 2016, s. 83) viser samtidig systemet rundt koordinatorerne til en likeverdsorientering da IP blir sterkt prioritert som verktøy av både staten og kommunen. Denne prioriteringen er for å inkludere bruker og for å få bruker til å medvirke i planleggingen (Evjen et al., 2018, s. 188-189). Samtidig uttrykte Birgitte at IP har blitt snakket veldig opp av sine overordnede. Birgitte fortalte videre at hun har behov for at IP blir snakket ned igjen, da IP er tross alt bare en plan. Cris bekreftet dette og forklarte at IP ofte blir sett på som en «... falsk trygghet ...», og at alt ordner seg hvis ROP-bruker får en IP. Makt og hjelpmodellen (Skau, 2016, s. 79) skal i utgangspunktet brukes mellom hjelper og bruker. Ved å anvende modellen på koordinatorerne og systemene rundt koordinatorerne ser vi

at koordinatorene opplever lite hjelp av sine overordnede. Samtidig opplever koordinatorene at de overordnede har mye makt. Makten er både direkte gjennom delegering av ansvar for IP, og indirekte gjennom forventninger. Dette samsvarer med data fra informantene. Relasjonen blir da ifølge Skau preget av en form for tvang (Skau, 2016, s. 79). Freire mener at gjennom dialog kunne maktforholdet utjevnet seg (2018, s. 157-161). Det er ikke nok data fra fokusgruppeintervjuet til å konkludere om Freire er korrekt, eller ikke.

David argumenterte for at systemet brukerne inngår i for å utvikle IP, kan være ekskluderende for noen. Ekskluderingen viser seg gjennom forventningene til ROP-brukere. Forventningene er at brukerne skal ha tilgang til teknologi og ha tekniske ferdigheter. Denne ekskluderingen kan igjen vise til en mer hierarkisk orientering i forhold til modellen (Skau, 2016, s. 83) Person og system. Problemet blir dermed at til tross for at den hierarkiske orienteringen foregår på systemnivå, så vises den på personnivå ved at det er koordinatorene som videreformidler denne diskrimineringen overfor ROP-brukerne. For øvrig påsto David at det ofte ikke bare er ROP-brukerne som blir ekskludert, men at noen koordinatorene også kan finne de tekniske systemene vanskelige. Med andre ord ekskluderer den hierarkiske orienteringen ikke bare mot ROP-brukerne, men også mot koordinatorene. David støttet avslutningsvis denne påstanden ved å forklare at han selv synes systemene kan være teknisk vanskelige å bruke, samt ha en oversikt over. Resten av intervjusubjektene nikkete seg enige i dette.

Systemene rundt IP fører til sterk uenighet mellom intervjusubjektene om det egentlig er behov for IP, eller om det kun er behov for koordineringen koordinatorene utfører. Cris representerte et kritisk syn på planen, mens David stilte seg mer håpefull til å motivere brukerne og bruke planen aktivt. Birgitte uttrykte en sterk frustrasjon over systemene, mens Andrea forholdt seg nøytral.

7. Avslutning

7.1 Oppsummering og konklusjon

Hvilke muligheter har koordinatorene for å hjelpe ROP-brukere i utviklingen av Individuell plan?

Koordinator har både muligheter, ønsker og begrensninger når det gjelder å hjelpe ROP-brukere i utviklingen av IP. Til tross for at koordinatorene har juridisk makt gjennom Hol. §§10-2 og 10-3, så foretrekker koordinatorene å utvikle relasjonen, samt oppmuntre til medvirkning. ROP-brukeren har også makt i form av at IP er frivillig, samt gjennom ulike grader av medvirkning. Da maktforholdet mellom koordinator og ROP-bruker er asymmetrisk, må koordinator være spesielt klar over dette for å ikke gi brukeren en avmaktsfølelse. ROP-brukernes eierforhold til IP er viktig for å motivere brukerne til å jobbe med planen. Flere av intervjuobjektene i studien forklarte at koordinatorene har mye ansvar som er delegert fra andre systemer, og at de ofte gjør mer for ROP-brukerne enn jobben som koordinator tilsier. ROP-brukerne har ofte ikke interesse for å utvikle IP. Løsningen på dette hadde intervjuobjektene ulike meninger om. Intervjuobjektene uttrykte et ønske om at spesialisthelsetjenesten skal begynne å jobbe med IP ved døgnbehandling, samt at IP i seg selv skal bli snakket ned. Teknologien rundt IP er det også uttrykt et behov for at skal forenkles for å forhindre ekskludering. Det er ikke enighet mellom intervjuobjektene om det egentlig er behov for IP.

Vi kan til slutt konkludere med at det ikke er én riktig oppskrift koordinatorene kan følge for å hjelpe ROP-brukere i utviklingen av IP. Relasjonsbygging, eierforhold, tilgjengelighet og muligens forbedring av systemene rundt IP er derimot fremtredende faktorer.

7.2 Hva nå?

I denne oppgaven har jeg tatt for meg koordinatorenes muligheter for å hjelpe ROP-brukere bidra i utviklingen av den Individuelle planen deres. Gjennom både fokusgruppeintervju og gjennomgang av tidligere forskning har jeg fått innsikt i hvilken kunnskap jeg mener mangler. I kapitler 2.1, 2.2 og 3 ble IP beskrevet som viktig i seg selv. Basert på fokusgruppeintervjuet, samt tidligere forskning og faglig kunnskap kan jeg si at jeg ikke er enig i dette. Derimot oppdaget jeg at relasjonen mellom ROP-bruker og koordinator kan være viktigere enn selve planen, og at en studie av denne relasjonsbyggingen hadde vært interessant. I kjølvannet av

resultatene av denne studien hadde det også vært aktuelt å forske på ROP-brukernes meninger om IP, spesielt med tanke på makt, avmakt og hvordan de opplever systemene rundt IP. Teknologi og ekskludering i forhold til ROP-brukere hadde også vært aktuelt å undersøke.

Litteraturliste

*=Selvvalgt pensum

Selvvalgt pensum utgjør ca. 2818 sider.

- *Arnstein, S. R. (2019). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Planning Association*, 85(1), 24–34. <https://doi.org/10.1080/01944363.2018.1559388>
- *Aveyard, H. (2018). *Doing a literature review in health and social care: A practical guide* (4. utgave). Open university press.
- *Braun, V., & Clarke, V. (2006). *Using thematic analysis in psychology*. 3(2), 77–101. <https://doi.org/DOI: 10.1191/1478088706qp063oa>
- *Breimo, J. P., Normann, T., Sandvin, J. T., & Thommesen, H. (2019). *Individuell plan: Samspill og unoter*. Gyldendal.
- *Bryman, A. (2012). *Social research methods* (4. utgave). Oxford university press.
- *Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7. utgave). Gyldendal.
- Evjen, R., Boe Kielland, K., & Øiern, T. (2018). *Dobbelt opp: Om ruslidelser og psykiske lidelser* (4. utgave). Universitetsforlaget.
- Folkehelseinstituttet. (2020). *Fakta om koronaviruset SARS-CoV-2 og sykdommen covid-19*. Folkehelseinstituttet. <https://www.fhi.no/nettpub/coronavirus/fakta-og-kunnskap-om-covid-19/fakta-om-koronavirus-coronavirus-2019-ncov/>
- *Freire, P. (2018). *De undertryktes pedagogikk* (2. utgave). Gyldendal Akademisk.
- *Gürel, E., & Tat, M. (2017). SWOT analysis: A theoretical review. *Journal of International Social Research*, 10(51), 994–1006.
- Hol. (2011). *Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m.* (LOV-2011-06-24-30). Lovdata. <https://lovdata.no/LTI/lov/2011-06-24-30>
- *Kjellevold, A. (2020). *Retten til Individuell plan: samt koordinator, kvalifiseringsprogram og andre planverktøy* (5. utgave). Fagbokforlaget.
- *Kvale, S., & Brinkmann, S. (2019). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utgave). Gyldendal.
- *Meltzoff, J., & Cooper, H. (2018). *Critical thinking about research: Psychology and related fields* (2. utgave). American Psychological Association.
- Midl. forskrift om endr. i helselovgivningen for å avhjelpe konsekvenser under utbruddet av Covid-19. (2020). *Midlertidig forskrift om endringer i helselovgivningen for å avhjelpe konsekvenser under utbruddet av Covid-19* (FOR-2020-03-27-462).

<https://lovdata.no/pro/#document/SFO/forskrift/2020-03-27-462?searchResultContext=1391&rowNumber=2&totalHits=7>

*Mørland, J., & Waal, H. (2016). *Rus og avhengighet*. Universitetsforlaget.

Norvoll, R. (2009). Sosiale avvik og sosial kontroll. I E. Brodtkorb, M. Rugkåsa, & R.

Norvoll (Red.), *Mellom mennesker og samfunn: Sosiologi og sosialantropologi for helse- og sosialprofesjonene* (2. Utgave, s. 99–121). Gyldendal Akademisk.

NSD. (u.å.). *Om NSD - Norsk senter for forskningsdata*. NSD. Hentet 2. februar 2021, fra <https://nsd.no/om-nsd-norsk-senter-for-forskningsdata>

Pbrl. (1999). *Lov om pasient- og brukerrettigheter* (LOV-1999-07-02-63). Lovdata.

<https://lovdata.no/lov/1999-07-02-63>

*Skau, G. M. (2016). *Mellom makt og hjelp: Om det flertydige forholdet mellom klient og hjelper* (4. utgave). Universitetsforlaget.

Vedlegg

Vedlegg 1. Intervjuguide

Intervjuguide

Teknisk:

Posisjon: sitte i åpen sirkel i samsvar med korona tiltak, eller over zoom/teams

Tid: 1-2 timer.

Opptak: fysisk båndopptaker

Innledning:

Hilsen, presentasjon av meg

Tema/problemstilling : Hvilke muligheter har koordinatorene til å hjelpe ROP-brukere i utviklingen av individuelle planer?

Informasjon: Hvordan datamaterialet skal brukes: tatt opp på recorder, transkribert, anonymisert. Ingen andre enn meg skal se det. Direkte sitater, men selvfølgelig anonymiseres: både for dere og for tredjeparter. Noe som er i gråsonen skal ikke bli brukt, evt. dere blir kontaktet.

Anonymisering: i oppgaven kun står at det er intervjuet koordinatorene; ikke hvor, hvem. Når bacheloren er overstått (slutten av sommeren) sletter jeg materialet i samsvar med NSD sine retningslinjer.

Klargjøre reglene for intervjuet; en prater om gangen. Svarene går på rundgang, men naturlige diskusjoner og kommentarer er velkomment. Svarene går på rundgang slik at alle skal få en sjanse til å svare.

Informere deltakere om at de fortsatt har taushetsplikt

Intervju:

Hovedtemaer og veiledende spørsmål:

Starte med å spørre hva de gjør som koordinatorene

Brukermedvirkning og ROP brukere:

Hvordan opplever dere samhandlingen med ROP brukere?

Fortell litt om ROP brukere og brukermedvirkning?

Individuell plan (IP):

Fortell litt rundt IP: hva er styrkene og svakhetene med IP når det kommer til ROP-brukere?

-Hvem/hva sentrerer styrkene og svakhetene seg rundt?

Hvordan utvikler dere IP generelt og med ROP brukere? Elektronisk ip?

Hvordan oppleves maktforholdet mellom dere som både koordinatorene til brukere og som ansatt i systemet?

->Hvem har makten?

Hvor mye bidrar ROP brukerne generelt med IP, og hvordan?

- Medvirkning: grad av medvirkning, og hvordan?
- Hvordan er relasjonsbyggingen mellom dere og ROP-brukere?
- Hvordan føler dere at det er å la brukere medvirke da dere ønsker å hjelpe så mye?

Hvordan gikk det i korona med IP? (Mai 2020)

Sammenhengen:

Hva er det vanskeligste rundt ROP brukere og medvirkning i IP?

Hvordan muligheter er det for ROP brukere, brukermedvirkning og IP? (vet vi pratet om dette ista, så spørre om det er noe de føler de ikke fikk sagt)

-direkte tiltak dere gjør

Hvordan kan det bli lagt opp til at bruker bidrar mer i utformingen av IP? Er det muligheter for forbedring av IP for denne brukergruppen?

Opplever dere at de finner IP nyttig? Finnere dere IP nyttig?

Hvor ofte opplever dere at brukere får tilbud om IP?

- Avslår mange brukere IP? Ikke ønsker?

Avslutning:

Be som sluttkommentarer og spørsmål

Takke varmt for muligheten

Vedlegg 2. Godkjenning fra NSD

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Koordinatorers muligheter til å hjelpe Rus og Psykiatri (ROP) Brukere i utviklingen av Individuell plan

Referansenummer

874252

Registrert

29.01.2021 av Nadia Ordon Boye - no.boy@stud.uis.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Stavanger / Det samfunnsvitenskapelige fakultet / Institutt for sosialfag

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Ida Bruheim Jensen, ida.b.jensen@uis.no, tlf: 004795994743

Type prosjekt

Studentprosjekt, bachelorstudium

Kontaktinformasjon, student

nadia ordon boye, no.boy@stud.uis.no, tlf: 004790132249

Prosjektperiode

29.01.2020 - 31.07.2021

Status

09.02.2021 - Vurdert

Vurdering (1)

09.02.2021 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med

vedlegg den 09.02.21. Behandlingen kan starte.

TAUSHETSPLIKT

Helsepersonell har taushetsplikt. Det er derfor viktig at intervjuene gjennomføres slik at det ikke samles inn

opplysninger som kan identifisere enkeltpasienter eller avsløre taushetsbelagt informasjon. Vi anbefaler at

dere er spesielt oppmerksom på at ikke bare navn, men også identifiserende bakgrunnsopplysninger må

utelates, som for eksempel alder, kjønn, tidspunkt, diagnoser og eventuelle spesielle hendelser. Dere må også

være forsiktige med å bruke eksempler under intervjuene. Student og informant har et felles ansvar for det2/10/2021 Meldeskjema for behandling av personopplysninger

<https://meldeskjema.nsd.no/vurdering/6013cb43-d84b-4e3d-862c-385f085eab42> 2/3

ikke kommer frem taushetsbelagte opplysninger under intervjuet. Det kan derfor være hensiktsmessig om

forskeren avklarer dette med informanten i forkant av intervjuet.

DEL PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG

Det er obligatorisk for studenter å dele meldeskjemaet med prosjektansvarlig (veileder). Det gjøres ved å

trykke på "Del prosjekt" i øvre venstre hjørne av meldeskjemaet.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å

melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å

lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fyll-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-imeldeskjema>

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 31.07.21.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er

at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke

tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art.

6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og

samtykker til behandlingen

- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og

berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål

- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet

- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12),

informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form

og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt

til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d),

integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Zoom er databehandler i prosjektet. NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene til bruk av 2/10/2021 Meldeskjema for behandling av personopplysninger

<https://meldeskjema.nsd.no/vurdering/6013cb43-d84b-4e3d-862c-385f085eab42> 3/3

databehandler, jf. art 28 og 29

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med

behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vedlegg 3. Samtykkeerklæring

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Koordinatorers muligheter til å hjelpe Rus og Psykiatri (ROP) Brukere i utviklingen av Individuell plan», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i fokusgruppeintervju som forklart ovenfor

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 4. Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet

«Koordinatorers muligheter til å hjelpe Rus og Psykiatri (ROP) Brukere i utviklingen av Individuell plan»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvilke muligheter koordinatorene har til å hjelpe ROP (rus og psykiatri) brukere i utviklingen av Individuell plan. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Dette prosjektet er en bachelorstudie der 3-4 koordinatorene vil delta i et fokusgruppeintervju. Problemstillingen og formålet med prosjektet er å undersøke hvilke muligheter koordinatorene har for å hjelpe ROP brukere til å bidra i utviklingen av den individuelle planen sin. Formålet er altså å undersøke hvilke reelle muligheter koordinatorene har til å hjelpe, og hva som blir lagt vekt på når de samhandler med ROP brukere om Individuell plan.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Stavanger er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta da du er en koordinator som jobber med ROP brukere, og passer dermed utvalgsriteriet til studien. Du, sammen med 2-3 andre får henvendelse om å være med i denne studien da dere er de mest relevante å spørre for å få svar på problemstillingen.

Lederen din er også blitt kontaktet og har godkjent at jeg kontakter deg.

Hva innebærer det for deg å delta?

Metoden som skal bli brukt er et fokusgruppeintervju med 3-4 deltakere, pluss meg som intervjuer. Fokusgruppeintervju vil si at jeg stiller et spørsmål eller presenterer et tema og at alle deltakerne kan svare på dette, samt diskutere med hverandre. Det er ikke noen rette eller gale svar. Opplysningene som skal samles inn er sentrert rundt deg som koordinator i forhold til Individuell plan, ROP brukere, brukermedvirkning og sammenhengen mellom disse. Fokusgruppeintervjuet vil bli tatt opp via lydopptaker og vil bli transkribert ord for ord. Fokusgruppeintervjuet vil foregå på zoom eller fysisk med god avstand avhengig av Corona situasjonen og hva dere er komfortable med. Fokusgruppeintervjuet vil ta om lag 1 time.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

De som har tilgang til opplysningene ved Universitetet i Stavanger: Meg, og veilederen min Ida Bruheim Jensen

Tiltak som blir gjort for å sikre at ingen uvedkommende får tilgang til personopplysningene: Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. I selve oppgaven vil du bli anonymisert slik at dataene ikke kan spores tilbake til deg.

Opplysningene som blir publisert om deg er: at du er koordinator som jobber med ROP bruker. Navnet ditt blir endret, og det skal ikke bli nevnt hvilken kommune/fylke du jobber i da koordinatorjobben er såpass begrenset at du kunne blitt kjent igjen.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er juli 2021. Personopplysningene dine og opptaket av intervjuet slettes da, og det blir sendt mail til NSD om dette for bekreftelse. Du kan også få mail om dette om du ønsker.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Stavanger NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitetet i Stavanger ved Nadia Ordon Boye, tlf. 90132249, mail: no.boy@stud.uis.no
- Veileder Ida Bruheim Jensen, mail: ida.b.jensen@uis.no
- Vårt personvernombud: personvernombud@uis.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Nadia Ordon Boye